

ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය (IRM): 2019-2021 ශ්‍රී ලංකා දෙමුහුන් වාර්තාව

ස්වාධීන පර්යේෂක, සවිනි ද ෆොන්සේකා මහත්මියගේ සහයෝගීත්වයෙන් මෙම වාර්තාව සකස් කර ඇත.

අන්තර්ගතය

I. හඳුන්වාදීම	2
II. ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණය	3
2.1. සමස්ත වැදගත් අවස්ථා සහ ප්‍රතිඵල	3
2.2. සැලකිය යුතු බැඳීම්	6
2.3. බැඳීම ක්‍රියාත්මක කිරීම	15
III. බහු පාර්ශවකරුවන්ගේ ක්‍රියාවලිය	26
3.1 ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ගොඩනැගීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම අතරතුර බහු පාර්ශවකරුවන්ගේ ක්‍රියාවලිය	26
3.2 සමස්ත ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම අතරතුර ශ්‍රී ලංකාවේ කාර්ය සාධනය පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණය	30
IV. ක්‍රමවේදය සහ මූලාශ්‍ර	34

I. හඳුන්වාදීම

විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය යනු රාජ්‍යයන් විසින් සියලු පුරවැසියන්ගේ දායකත්වය ඇතුළත් කරමින්, ඉක්මනින් ධනාත්මකව ප්‍රතිචාර දැකිවිය හැකි සහ වගවීමෙන් යුත් ක්‍රියාකාරී සැලසුම් නිර්මාණය කිරීම සඳහා රාජ්‍ය ක්‍රියාකාරීන් සහ සිවිල් සමාජ නායකයින් එක් කරන ගෝලීය හවුල්කාරිත්වයකි. බැඳීම් හා අදාළ ක්‍රියාකාරී සැලසුම්, දැනට පවතින ප්‍රයත්නයන් මත ගොඩනැගිය හැක, එමෙන්ම ඒ තුළින් දැනට සිදුකරමින් පවතින ප්‍රතිසංස්කරණ සම්පූර්ණ කිරීම සඳහා නව ක්‍රියාමාර්ග හඳුනාගැනීමට හෝ මුළුමනින්ම පාහේ නව කටයුත්තක් ආරම්භ කළ හැක. රජයන් තම බැඳීම් ඉටුකරන බවට සහතික කිරීම සඳහා විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය විසින් සියලුම ක්‍රියාකාරී සැලසුම් නියාමනය කරයි. සිවිල් සමාජය සහ රජයේ නායකයින් තමන් අත්පත් කරගත් ප්‍රගතිය දෙස නැවත විමසා බැලීමට සහ ඔවුන්ගේ උත්සාහයන් ජන ජීවිතයට කෙසේ බලපා තිබේ ද යන්න තීරණය කිරීමට ඇගයීම් භාවිතා කරයි.

මෙම ඇගයීම සිදු කිරීම සඳහා ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය, ස්වාධීන පර්යේෂකයෙකු වන සවිනි ද ෆොන්සේකා සමඟ හවුල්කාරිත්වයක් ගොඩනගා ගෙන ඇත. අනාගත බැඳීම් ගොඩනැගීම සහ ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වූ අඛණ්ඩ සංවාදය පිළිබඳ දැනුවත් කිරීම ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණයේ අරමුණයි. ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය හා අදාළ ක්‍රමවේදය පිළිබඳ පූර්ණ විස්තරයක් සඳහා කරුණාකර මෙම වෙබ් අඩවියට පිවිසෙන්න <https://www.opengovpartnership.org/about/independent-reporting-mechanism>.

ශ්‍රී ලංකාවේ වත්මන් රජය විසින් විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලිය තවමත් නැවත ආරම්භ කර නොමැති නිසාත්, ක්‍රියාත්මක කිරීමේ නියෝජිත ආයතනයන්හි විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය හා සම්බන්ධ වීමට ස්ථානයක් හෝ ස්ථාන නොමැති වීම නිසාත්, ජාතික විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණයේ වාර්තාව එළිදැක්වීම ප්‍රමාද වී ඇත. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන්, මෙම දෙමුහුන් වාර්තාව, ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සැලසුම් කිරීම මෙන්ම එය ක්‍රියාත්මක කිරීම යන කාරණා දෙකම ඇගයීමට ලක් කරයි. එය බැඳීම්වල ස්වභාවය සහ ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ ශක්තීන් සහ අභියෝග පිළිබඳ ස්වාධීන ඇගයුමක් ඉදිරිපත් කරයි. ප්‍රතිපත්ති මට්ටමේ ප්‍රතිඵල කෙරෙහි අවධානය යොමු කරන සමස්ත ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳව එය සමාලෝචනයක් ද ඉදිරිපත් කරයි. එමෙන්ම විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ නීතිරීතිවලට අනුකූල ද යන්න පරීක්ෂා කරන අතර වගවීම සහ දිගුකාලීන ඉගෙනුම් පිළිබඳ දැනුවත් කරයි.

ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය නැවත පණ ගැන්වීමේ ක්‍රියාමාර්ගවල ප්‍රතිඵලයක් ලෙස, 2021 ජනවාරි මාසයේ සිට යාන්ත්‍රණය විසින් නව ප්‍රකාශන එළිදැක්වීමට පටන් ගැනිණ¹. ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය විසින් ස්වාධීන, සාක්ෂි මත පදනම් වූ සහ ශක්තිමත් ඇගයුම් 350කට වඩා වැඩි සංඛ්‍යාවක් සිදුකිරීමෙන් පසුව සහ විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය හා සම්බන්ධ ප්‍රජාවේ අදහස් මත නව ප්‍රවේශය ගොඩනගා ගෙන ඇත. විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට අදාළ සියලුම අදියරයන්හි ප්‍රධාන අවස්ථාවලදී, ඉගෙන ගැනීමට සහ වගවීම සඳහා දායක වන සරල, කාලෝචිත, අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීමට දායක වන සහ ප්‍රතිඵල-ලභා කර ගත හැකි ප්‍රකාශන ප්‍රකාශයට පත්කිරීමට ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය උත්සාහ කරයි.

¹ ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය නැවත පණ ගැන්වීම පිළිබඳ වැඩි විස්තර සඳහා මෙම වෙබ් අඩවිය වෙත පිවිසෙන්න <https://www.opengovpartnership.org/process/accountability/about-the-irm/irm-refresh/>

II. ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණය

. ශ්‍රී ලංකාවේ දෙවන ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සැලසුම් කරන ලද්දේ වැඩි දියුණු කළ සහයෝගීත්ව ක්‍රියාවලියක් හරහා ය. පුරවැසියන්ගේ ඉල්ලීම් සහ ජාතික සංවර්ධන ප්‍රමුඛතාවන්ට බැඳීම් ප්‍රතිචාර දක්වා ඇත. කෙසේ වෙතත්, සැලැස්ම ඉදිරිපත් කළ සැනකින් එය ක්‍රියාත්මක කිරීම ඇණහිට ඇත. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන්, බැඳීම් කිසිවක් අපේක්ෂිත ප්‍රතිඵල ලඟා කර දුන්නේ නැත. විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය තුළ රැඳී සිටීමට, ශ්‍රී ලංකා රජය නැවතත් ජාතික විවෘත රාජ්‍ය ක්‍රියාවලිය ආරම්භ කළ යුතුය.

2.1. සමස්ත වැදගත් අවස්ථා සහ ප්‍රතිඵල

ශ්‍රී ලංකාව 2015 දී විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය හා සම්බන්ධ වූ අතර එතැන් සිට ක්‍රියාකාරී සැලසුම් දෙකක් නිර්මාණය කර ඇත. මෙම වාර්තාව තුළින් පෙර රජය යටතේ ගොඩනගන ලද ශ්‍රී ලංකාවේ 2019-2021 සඳහා වූ ශ්‍රී ලංකාවේ දෙවන ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම ඇගයීමට ලක් කරයි. බැඳීම් 23 න් 16 ක් බෙහෙවින් ම අපේක්ෂා සහගත බවක් (69%) පෙන්නුම් කළ පෙර ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට වඩා පහත වැටීමක් පෙන්නුම් කරමින්, බැඳීම් පහළොවෙන් හතක් මධ්‍යස්ථ හෝ පරිවර්තනීය බලපෑමක් ඇති කර ඇත (වගකීම් වලින් 47%). බැඳීම් දෙකක් පමණක් සැලකිය යුතු ආකාරයෙන් ක්‍රියාත්මක කර ඇත (12%). ආසන්න වශයෙන් බැඳීම් වලින් අඩක් ආරම්භ කර නැති අතර (කැපවීම් 15 න් 7 ක්), එය පෙර ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට වඩා වැඩි සංඛ්‍යාවක් පෙන්නුම් කරන අතර බැඳීම් වලින් පහෙන් පංගුවකටත් වඩා අඩුවෙන් ක්‍රියාත්මක කර නොමැත (බැඳීම් 23 න් 4 ක්). ක්‍රියාත්මක කරන ලද සීමිත බැඳීම් ගැන සලකා බැලීමේ දී කිසිදු බැඳීමක් විවෘත රාජ්‍යයකරණය සඳහා කැපී පෙනෙන මූලික ප්‍රතිඵල අත්පත් කර ගෙන නැත.

ශ්‍රී ලංකාව විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලියට පටහැනිව ක්‍රියා කරන බව හඳුනාගෙන ඇති අතර¹, ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණයේ මාර්ගෝපදේශයට² අනුකූලව පොදුවේ භාවිතා කළ හැකි මාර්ගගත ප්‍රකාශන ගබඩාවක් ගොඩනගා නොමැත. එමෙන්ම විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ

සමස්තය පිළිබඳ සංක්ෂිප්තයක්

2015 : සිට සහභාගී වීම
 2019-2021 : ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ඇගයීමට ලක්කිරීම
 දෙමුහුන් වාර්තාව: ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය තුළින් එළි දැක්වීම :
 බැඳීම් සංඛ්‍යාව : 15

බැඳීම් පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණය:

- විවෘත රාජ්‍ය අගයන් හා අදාළ බැඳීම් : 14 (93%)
- ඉදිරියේ දී වැඩි දියුණු කළ හැකි, පරිවර්තනීය අනාගත බලපෑමක් සහිත බැඳීම් : 1 (1%)
- මතු බලාපොරොත්තු සහිත බැඳීම් : 4 (27%)
- අවසන් කළ බැඳීම් : 2 (12%)
- බොහෝ මූලික ප්‍රතිඵල සහිත බැඳීම් : කිසිවක් නැත

පෙර ක්‍රියාකාරී සැලසුම් වලින් ඉදිරියට ගෙන ගිය ප්‍රතිපත්ති ක්ෂේත්‍ර:

- මහජන සෞඛ්‍ය
- තොරතුරු සඳහා ප්‍රවේශ වීම
- පරිසරය
- කාන්තා අයිතීන්
- දූෂණයට එරෙහිවීම

ගොඩනැගෙමින් පවතින ප්‍රතිපත්ති ක්ෂේත්‍ර :

- ආපදා කළමනාකරණය
- විද්‍යුත් කෘෂිකර්මය
- ප්‍රවාහනය
- ළමයින්ගේ අයිතිවාසිකම්
- ආබාධ සහිත පුද්ගලයන්ගේ අයිතිවාසිකම්
- පළාත් පාලන ආයතනවල මහජන සහභාගීත්වය

සම-නිර්මාණය සඳහා විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අවම අවශ්‍යතා සමඟ අනුකූල වීම:

- විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලියට පටහැනිව ක්‍රියා කර ඇත: 00

සම-නිර්මාණ සහ සහභාගීත්ව ප්‍රමිතීන්ට අවශ්‍ය වන පරිදි ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී සහභාගීත්වය සඳහා ඇති අවස්ථා ද අඩුවී ඇත³.

ප්‍රගතිය කරා ඉදිරියට යමින්, ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය පහත සඳහන් දෑ නිර්දේශ කරයි:

- අමාත්‍යාංශ සහ ක්‍රියාකාරී මට්ටමේ කේන්ද්‍රීය මධ්‍යස්ථානයක් නම් කිරීම සහ විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරීත්ව ක්‍රියාවලිය පුරාවටම සිවිල් සමාජය සමඟ අඛණ්ඩ සංවාදයක් සඳහා අවකාශය නිර්මාණය කිරීමෙන් විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරීත්ව ක්‍රියාවලිය නැවත ආරම්භ කිරීම.
ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා සැලසුම් කර ඇති බොහෝ අපේක්ෂා සහගත බැඳීම් කෙරෙහි අවධානය යොමු කරමින් වත්මන් රජයේ ප්‍රමුඛතා සහ පුරවැසි අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූලව නව ක්‍රියාකාරී සැලැස්මක් සකස් කිරීම.
- විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරීත්වයේ සහාය ඒකකය සමඟ විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරීත්වය හා අදාළ ප්‍රමිතීන් සහ සහභාගීත්වය සහ සම-නිර්මාණය පිළිබඳ අවම අවශ්‍යතා සපුරාලීම සඳහා සහාය ලබා ගැනීමට විවෘත සහ යහපාලනය පිළිබඳ උගත් පාඩම් බෙදා ගනිමින් කලාපීය සහ ගෝලීය විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරීත්ව වේදිකාව සමඟ නැවත සම්බන්ධ වීම.

සැලැස්ම පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණය

සෞඛ්‍යය, රාජ්‍ය තොරතුරු කේන්ද්‍රය, විවෘත දත්ත, ජාතික පාරිසරික පනත, කාන්තා අයිතීන්, දූෂණවලට එරෙහිවීම සහ තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය යන කාරණා සම්බන්ධයෙන් පෙර සැලැස්මේ සිට ඉදිරියට ගෙන ගිය බැඳීම් ඇතුළුව, ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ බැඳීම් විවිධ ප්‍රතිපත්ති ක්ෂේත්‍ර ආමන්ත්‍රණය කරන ලදී. ආපදා කළමනාකරණය, විද්‍යුත් කෘෂිකර්මාන්තය, ප්‍රවාහනය, ළමයින්ගේ සුභසාධනය, ආබාධ සහිත පුද්ගලයන්ගේ අයිතිවාසිකම් සහ පළාත් පාලන ආයතනවල පුරවැසි සහභාගීත්වය යන කාරණා පිළිබඳ නව වගකීම් ද ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට ඇතුළත් විය.

මෙම ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ශ්‍රී ලංකාවේ පළමු ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට වඩා අඩු අපේක්ෂා සහගත බවක් පෙන්නුම් කළද, ඇතැම් බැඳීම් විවෘත රාජ්‍යකරණය සඳහා අපේක්ෂා සහගත අවස්ථා උදාකර දෙන ලදී. 2 වන බැඳීම යටතේ, වත්කම් හෙළිදරව් කිරීමේ කාර්යාලයක් සහ නිලධාරීන්ගේ වත්කම් ප්‍රකාශන සඳහා මාර්ගගත වත්කම් ප්‍රකාශන ක්‍රමවේදයක් ස්ථාපිත කිරීමට නියමිතව තිබුණි. 3 වන බැඳීම තොරතුරු ඉල්ලා සිටීමේ සහ ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීම් සඳහා ඇති හැකියාව පුළුල් කිරීම මෙන්ම ආබාධිත පුරවැසි හිතකාමී වූ, තොරතුරු දැන ගැනීමේ අයිතිය සම්බන්ධ ඉල්ලීම් ඉදිරිපත් කිරීමේ මාර්ගගත ක්‍රමවේදයක් සහ රජයේ විද්‍යුත් වාර්තා කළමනාකරණ පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීමට අදහස් කර ඇත. ආබාධිත පුරවැසි අයිතිවාසිකම් පනත සම්මත කිරීම සඳහා මත විමසුම් ක්‍රියාවලියක් සඳහා 9 වන බැඳීම සැලසුම් කර ඇත. 12 වන බැඳීම හරහා, ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම 2020 වන විට කාන්තාවන්ට එරෙහි සියලු ආකාරයේ වෙනස්කම් කිරීම් තුරන් කිරීම පිළිබඳ සම්මුතියේ (CEDAW) පරිවර්තනීය වෙනසක් ඇති කළ හැකි අවසාන නිරීක්ෂණ ක්‍රියාවට නැංවීම අරමුණු කර ඇත.

මෙම ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සැලසුම් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය තුළ රජය සහ සිවිල් සමාජය අතර ශක්තිමත් සහයෝගීතාවයක් දක්නට ලැබිණ. ශ්‍රී ලංකාවේ හිටපු රජය විසින් පෙර

ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට වඩා සහයෝගීත්ව ක්‍රියාවලියක් තුළින් ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ගොඩනැගීම අධීක්ෂණය කළේය. සුදුසුකම්ලත් තෙවන පාර්ශ්වයක් විසින් සිදුකරන ලද නියාමනයක්, ඇගයීමක් සහ ඉගෙනුම් විශේෂඥයෙකු ඇතුළුව, රාජ්‍යය සහ සිවිල් සමාජ සංවිධාන පාර්ශ්වකරුවන් සමඟ සියලුම පළාත්වල මත විමසීම් පවත්වන ලදී.

ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණය

2019 නොවැම්බරයේ පැවති ජනාධිපතිවරණයෙන් පසු, රාජ්‍ය පාර්ශ්වයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්පූර්ණයෙන්ම පාහේ නතර විය. නව රජය විසින් විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය සඳහා කේන්ද්‍රස්ථානයක් ස්ථාපිත නොකළ අතර සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම නතර කරන ලදී. සිවිල් සමාජ සංවිධාන ඇතැම් මූලික ක්‍රියාකාරකම් ස්වාධීනව ක්‍රියාත්මක කළද බොහෝ බැඳීම් හි අවම ප්‍රගතියක් දක්නට විය.

ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ ඇතුළත් අපේක්ෂා සහගත බැඳීම් කිසිවක් සැලකිය යුතු මට්ටමකින් ක්‍රියාත්මක වීමක් දක්නට නොලැබුණි. 2 වන බැඳීම යටතේ, ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා සංවිධානය විසින් වත්කම් ප්‍රකාශය පිළිබඳ මෙහෙයුම් කිහිපයක් දියත් කළ නමුත් රජය විසින් වත්කම් හෙළිදරව් කිරීමේ කාර්යාලයක් හෝ වත්කම් ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා මාර්ගගත ප්‍රවේශයක් ස්ථාපිත කළේ නැත. සීමිත අංශ කිහිපයක පමණක් ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීම් පිළිබඳ ප්‍රගතියක් දක්නට තිබුණ අතර, 3 වන බැඳීම වූ තොරතුරු සඳහා ප්‍රවේශ වීමේ හැකියාව සම්බන්ධ මූලපිරීම් හි ඉතිරි ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක නොවීය. ආබාධිත පුරවැසි අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ පනත ඇනහිට ඇති (9 වන වගකීම) අතර ස්ත්‍රීන්ට එරෙහිව සියලු ආකාර වෙනස්කම් පිටු දැකීමේ සම්මුතියේ අපේක්ෂිත අවසාන නිරීක්ෂණ ක්‍රියාවට නංවා නැත (12 වන වගකීම).

ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම රජයේ භාවිතයන් තුළ සැලකිය යුතු වෙනසක් ඇති කර නැතිමුත් ප්‍රවාහනය සහ පළාත් පාලන ක්ෂේත්‍රයේ පුරවැසියන්ගේ මැදිහත්වීම සම්බන්ධයෙන් යම් ප්‍රගතියක් පෙන්නුම් කර ඇත. 13 වන බැඳීම යටතේ බස්නාහිර පළාතේ නියමු ප්‍රාදේශීය සභා තුනකට පුරවැසි සහභාගිත්වය හඳුන්වා දෙන ලදී. සභා අයවැයට යෝජනා ඉදිරිපත් කිරීමෙන්, අවශ්‍යතාවයට අනුව තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතීන් පිළිබඳ ඉල්ලීම් ඉදිරිපත් කිරීමෙන්, සහ සභා රැස්වීම්වල නිරීක්ෂකයින් ලෙස සහ සභාවේ ස්ථාවර හා උපදේශක කමිටු සාමාජිකයන් ලෙස කටයුතු කිරීමෙන් පුරවැසියන් මෙම සභාවේ කටයුතු සඳහා සම්බන්ධ වූහ. 14 වන වගකීම යටතේ, ජාතික ගමනාගමන කොමිෂන් සභාව විසින් මගීන්ගේ අවශ්‍යතා පිළිබඳව සමීක්ෂණයක් සිදු කරන ලද අතර, ප්‍රවාහන තොරතුරු සහ පැමිණිලි ඇතුළත් කිරීම සඳහා පද්ධතියක් එහි වෙබ් අඩවියේ ස්ථාපිත කරන ලදී.

¹ ක්‍රියා පටිපාටි ඇගයුම, “ විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, <https://www.opengovpartnership.org/procedural-review/>.
² “මාර්ගගත ලේඛන ගබඩා සඳහා IRM මාර්ගෝපදේශය”, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය (මාර්තු 2020), <https://www.opengovpartnership.org/documents/irm-guidance-for-online-repositories/>.
³ ක්‍රියාවලියට පටහැනිව ක්‍රියා කිරීම - (1) ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ගොඩනගන අතරතුර “ සම්බන්ධවීම” හෝ ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කරන අතර තුර “දැනුවත්කිරීම, ශ්‍රී ලංකාව සපුරා නැත (2) IRM මාර්ගෝපදේශයට අනුකූලව ජාතික OGP වෙබ් අඩවියේ/ වෙබ් පිටුවේ ලේඛන ගබඩාවක් නිර්මාණය කිරීම, ලේඛන එකතු කිරීම සහ ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට රජය අපොහොසත් විය.
³ “මාර්ගගත ලේඛන ගබඩා සඳහා IRM මාර්ගෝපදේශය” , විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, 2020 මාර්තු.

2.2. සැලකිය යුතු බැඳීම

ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ වසර දෙකක කාල රාමුව තුළ ප්‍රතිඵල දායකමාන නොවිය හැකි බවත්, මූලික ප්‍රතිඵල තක්සේරු කිරීමට අවම වශයෙන් සැලකිය යුතු මට්ටමක අවසන් කිරීමක් අවශ්‍ය බවත් ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය පිළිගනී. දෙමුහුන් වාර්තාවේ අරමුණ සඳහා, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්වුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට අදාළ ක්ෂේත්‍රයන්හි රජයේ භාවිතයන්හි ඇතිව ඇති වෙනස්කම් මත පදනම්ව මූලික ප්‍රතිඵල ඉස්මතු කිරීම සඳහා ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය "එය විවෘත රජයක් ද?" (“**Did it Open Government?**”) (DIOG)) යන දර්ශකය භාවිතා කරනු ඇත. ප්‍රගතියත් සමඟ ඉදිරියට ගමන් කරන විට, නව ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණයේ ප්‍රතිඵල වාර්තාව, DIOG යන්න දර්ශකයක් ලෙස දිගටම භාවිතා නොකරනු ඇත.

2.2 කොටස අවධානය යොමු කරන්නේ බොහෝ අපේක්ෂා සහගත හෝ ශක්තිමත් සැලසුමක් ඇති, හෝ පැහැදිලි බවක් සහ/හෝ බොහෝ අපේක්ෂා සහගත බවක් නොමැති නමුත් රජයේ භාවිතයන්හි "මූලික" හෝ "කැපී පෙනෙන" වෙනස්කම් සමඟ සාර්ථකව ක්‍රියාත්මක කළ බැඳීම් හි ප්‍රතිඵල කෙරෙහි ය¹. මෙම කොටස ඉහත විස්තර කර ඇති නිර්ණායක සපුරාලන බැඳීම් සඳහා ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය තුළින් සොයාගත් තොරතුරු පිළිබඳ විශ්ලේෂණයක් ඉදිරිපත් කරන අතර, ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ සියලුම බැඳීම් සම්පූර්ණ කිරීමේ මට්ටම පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණයක් 2.3 කොටස තුළට ඇතුළත් වේ.

2 වන බැඳීම : වත්කම් ප්‍රකාශන ක්‍රමවේදයක් ස්ථාපිත කිරීම	
වගකීමේ අරමුණ	<p>වත්කම් ප්‍රකාශන හෙළිදරව් කිරීමේ කාර්යාලයක් පිහිටුවීම, අදාළ නඩු පැවරීම් පිළිබඳ වාර්ෂික වාර්තාවක් ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සහ මාර්ගගත වත්කම් ප්‍රකාශන වෙබ් අඩවියක් නිර්මාණය කිරීම සහ එය ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීම තුළින් රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ වත්කම් හි විනිවිදභාවය වර්ධනය කිරීම මෙම බැඳීමේ අරමුණ විය. වත්කම් හා බැරකම් ප්‍රකාශ කිරීමේ පනත සංශෝධනය කිරීම අරමුණු කරගත්, සීමා සහිත ලෙස පෙර ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම යටතේ ක්‍රියාත්මක කරන ලද බැඳීමක් මත එය ගොඩනගා ඇත². වත්කම් බැරකම් ප්‍රකාශ කිරීමේ නීතියට අනුව බලයට පත්වී මාස තුනක් ඇතුළත පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරුන්; විනිසුරුවන්; රජයේ දෙපාර්තමේන්තු, අමාත්‍යාංශ සහ පළාත් පාලන ආයතනවල රාජ්‍ය නිලධාරීන්; රාජ්‍ය සංස්ථාවල සභාපතිවරුන් සහ කාර්ය මණ්ඩලය; රාජ්‍ය කාර්යාලය සඳහා තේරී පත් වූ අපේක්ෂකයින්; සහ තේරී පත් වූ නිලධාරීන්ට මෙන්ම ඔවුන්ගේ පවුලේ සාමාජිකයන්ගේ ද වත්කම් සහ බැරකම් ප්‍රකාශ කිරීම අවශ්‍ය වේ³. මෙම නීතිය 1975 සිට ක්‍රියාත්මක වුවද, හෙළිදරව් කිරීම් තහවුරු කිරීමේදී සහ අනුකූල නොවීම් සම්බන්ධයෙන් විසඳුම් සෙවීමේ දී බරපතල අඩුපාඩු දක්නට තිබුණි⁴. ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට පෙර, බොහෝ ආයතන නීත්‍යානුකූලව වත්කම් ප්‍රකාශන සම්බන්ධයෙන් කටයුතු නොකළ අතර වත්කම් ප්‍රකාශ කිරීමේ ක්‍රමවේදය කඩදාසියක් මත පදනම් වූ පද්ධතියක් මත සිදුවිය⁵. මහජන සාමාජිකයින්ට</p>

	<p>පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරුන්ගේ වත්කම් ප්‍රකාශ ලබා ගත හැක්කේ ගාස්තුවක් හරහා පමණක් වන අතර, මෙම තොරතුරු වඩාත් පුළුල් ලෙස බෙදා ගැනීම පසුව නීතියෙන් තහනම් කරන ලදී⁶.</p> <p>එය සම්පූර්ණයෙන්ම ලේඛනගත වූ ආකාරයට ක්‍රියාත්මක වූයේ නම්, මෙම බැඳීම වත්කම් ප්‍රකාශන සඳහා මහජනතාවගේ ප්‍රවේශය වර්ධනය කිරීම කෙරෙහි යම් ආකාරයක බලපෑමක් ඇති කළ හැකිව තිබුණි. කෙසේ නමුත්, තමන්ගේ වත්කම් ප්‍රකාශ කිරීමට ඉදිරිපත් වන නිලධාරීන් සංඛ්‍යාව වර්ධනය කිරීමේ ක්‍රියාවලියක් බැඳීම තුළ විශේෂයෙන් සඳහන් කර නොමැත. නඩු පැවරීමට අදාළ ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ එතරම් පැහැදිලිභාවයක් ද දක්නට නැත⁷.</p>
<p>එය විවෘත විවෘත රාජ්‍යයක් ද? ආසන්න වශයෙන්</p>	<p>මහජනතාවට ප්‍රවේශ විය හැකි මාර්ගගත වත්කම් ප්‍රකාශන ක්‍රමවේදයක්, වත්කම් හෙළිදරව් කිරීමේ කාර්යාලයක් පිහිටුවීම හෝ වත්කම් ප්‍රකාශන තහවුරු කිරීම හා අදාළ නඩු පැවරීම් පිළිබඳ වාර්ෂික වාර්තා සම්බන්ධයෙන් කිසිදු ප්‍රගතියක් පෙන්වීම කර නොමැත. ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාලසීමාව ආරම්භයේදී, ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා සහ ගෝලීය මෘදුකාංග සමාගමක් වන WSO2 විසින් මහජන යහපත සඳහා මහජනතාවට ප්‍රවේශ විය හැකි මාර්ගගත ක්‍රමවේදයක් නිර්මාණය කිරීමට යෝජනාවක් ඉදිරිපත් කළ නමුත් මුල් අවස්ථාවේ රජයට මේ සම්බන්ධයෙන් වෙනත් සැලැස්මක් තිබුණු අතර එය ද අසාර්ථක විය. රජය තොරතුරු ලබා දීම සම්බන්ධයෙන් පුරවැසියන් වෙනුවෙන් ව්‍යාපාරයක් දියත් නොකළ නමුත් අවසානයේ ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය විසින් වත්කම් ප්‍රකාශ කිරීම පිළිබඳ මෙහෙයුම් කිහිපයක් දියත් කරන ලදී. පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරුන්ට ලිඛිතව දැනුම්දීම, පුවත්පත්වල ලිපි පළ කිරීම, දැන්වීම් පුවරු පළ කිරීම සහ සමාජ මාධ්‍ය මෙහෙයුම් දියත් කිරීම එයට ඇතුළත් විය. මෙම ක්‍රියාකාරකම් වත්කම් ප්‍රකාශ කිරීම පිළිබඳ මහජන කතිකාවක් නිර්මාණය කළ අතර, අදාළ වත්කම් ප්‍රකාශ කිරීම සම්බන්ධයෙන් යම් මට්ටමක ඉල්ලීමක් ජනනය විය⁸. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන්, 2021 පෙබරවාරි වන විට, පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරුන් 12 දෙනෙකු ස්වේච්ඡාවෙන් තම වත්කම් ප්‍රකාශ ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත⁹. මෙය ධනාත්මක පියවරක් වූ නමුත් ඉතිරි පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරුන් 225 දෙනා එම ක්‍රියාමාර්ගය අනුගමනය කළේ නැත.</p> <p>වත්කම් ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා මාර්ගගත ක්‍රමවේදයක් ස්ථාපනය කිරීමට අනාගතයේදී යම් උත්සාහයක් ගන්නේ නම්, තමන්ගේ වත්කම් ප්‍රකාශ ඉදිරිපත් කිරීමට ඉදිරිපත්වන රාජ්‍ය නිලධාරීන් සංඛ්‍යාව වැඩි කිරීම සඳහා ක්‍රියාමාර්ග ඇතුළත් කිරීම මෙන්ම ව්‍යාජ වත්කම් ප්‍රකාශ ඉදිරිපත් කිරීම සහ ප්‍රතිලාභී හිමිකාරීත්වයක් නම් කිරීම වැනි වත්කම් වසන් කිරීමේ ඇතැම් ක්‍රියාමාර්ග සීමා කිරීම සඳහා තහවුරු කිරීමේ යාන්ත්‍රණ ඇතුළත් කිරීම ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය විසින්</p>

නිර්දේශ කර ඇත. අදාළ තොරතුරු සඳහා ප්‍රවේශවීමේ හැකියාව සහ එවැනි ක්‍රමවේදයක උපයෝගීතාව පිළිබඳ මහජන ප්‍රතිපෝෂණ ලබා ගැනීම සඳහා සහන සලසාලීමේ යාන්ත්‍රණයක් ඇතුළත් කිරීම ද අගනේය.

3 වන බැඳීම : තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය

බැඳීමේ අරමුණ

තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය සම්බන්ධ ඉල්ලීම් සඳහා ආබාධිත පුරවැසි හිතකාමී මාර්ගගත ක්‍රමවේදයක් සහ රාජ්‍ය විද්‍යුත් වාර්තා කළමනාකරණ පද්ධතියක් පිහිටුවීම මෙම වගකීම තුළින් අපේක්ෂා කෙරේ. 2019 අගෝස්තු මාසය වන විට තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය සම්බන්ධ ඉල්ලීම් 50% කින් සහ 2020 අගෝස්තු වන විට එය 75% කින් වැඩි කිරීමට ඒ යටතේ සැලසුම් කර ඇත.

2017 දී තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය පිළිබඳ පනත බලාත්මක කිරීමට සහ එය සහතික කිරීමට මෙන්ම තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය පිළිබඳ කොමිසමක් පත් කිරීමට හේතු වූ පෙර ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම මත එය ගොඩනගා ඇත¹⁰. මෙම පනත ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 14A වගන්තියෙන්¹¹ ආරක්ෂා කර ඇති අතර, තොරතුරු දැනගැනීමේ ගෝලීය අයිතිය ශ්‍රේණිගත කිරීම මගින් එය කලාපයේ හොඳම සහ ලෝකයේ සිව්වන හොඳම පනත ලෙස පිළිගැනීමට ලක්ව ඇත¹². කෙසේ වෙතත්, එය ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධයෙන් අදාළ රජයේ පාර්ශ්වකරුවන්ගෙන් ලැබුණේ සීමිත දායකත්වයකි¹³. මාර්ගගත ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීම පිළිබඳ විධිවිධාන තිබියදීත්, වෙරිටේ (Verité) පර්යේෂණය සොයා ගනු ලැබුවේ මේ සම්බන්ධයෙන් රාජ්‍ය බලධාරීන් 89% ක් ගේ කාර්ය සාධනය තරමක අසතුටුදායක තත්ත්වයක පවතින බවයි¹⁴.

තොරතුරු සඳහා ප්‍රවේශවීමේ හැකියාව වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා බැඳීමට තරමක හැකියාවක් තිබුණි. එය සම්පූර්ණයෙන් ම ක්‍රියාවට නැංවූවා නම්, වාර්තා පවත්වා ගෙන යාම මෙන්ම තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය සම්බන්ධයෙන් ඉදිරිපත් කරන ඉල්ලීම් සහ ප්‍රතිචාර පිළිබඳ දත්තවලට ප්‍රවේශවීමේ හැකියාව තවදුරටත් වර්ධනය වීමට ඉඩ තිබුණි. බැඳීමේ විශේෂිත අවස්ථා සාමාන්‍යයෙන් තහවුරු කළ හැකි වුවද, එය තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය පිළිබඳ සිදුකරන ඉල්ලීම් සංඛ්‍යාව වැඩි කරන්නේ කෙසේද, රජයේ ඉක්මන් හා ධනාත්මක ප්‍රතිචාර දැක්වීමේ ගුණය වැඩි දියුණු කරන්නේ කෙසේද, හෝ උපයෝගීතාවය සහ ප්‍රවේශවීමේ හැකියාව හා සම්බන්ධයෙන් පවතින සීමාවන් අඩු කරන්නේ කෙසේද යන්න පැහැදිලිව දැක්වීමට අසමත් වී ඇත.

එය විවෘත රාජ්‍යයක් ද ?

තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය පිළිබඳ කොමිෂන් සභාව ව්‍යවස්ථාපිත ව බැඳී සිටියදීත්, තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය හා

<p>වෙනස් නැත</p>	<p>අදාළ ඉල්ලීම් සඳහා ආබාධිත පුරවැසියන්ට හිතකාමී මාර්ගගත ක්‍රමවේදයක් මෙම බැඳීම යටතේ ස්ථාපිත කර නොතිබුණ අතර, රජයේ විද්‍යුත් වාර්තා කළමනාකරණ පද්ධතියක් ද ස්ථාපිත කර නොතිබුණි. ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා ආයතනය විසින් පළාත් පාලන ආයතන තුනක් සඳහා ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීම් සඳහා වෙබ් අඩවි නිර්මාණය කර තිබුණ ද, UNDP විසින් ඒ සඳහා උනන්දු පෙන්වූ උත්සාහයන් ගෙන තිබුණ ද, ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීම් වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා කිසිදු මධ්‍යගත උත්සාහයක් ගෙන නොතිබුණි. තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය සම්බන්ධයෙන් ඉදිරිපත් කරන ඉල්ලීම් ගණන සම්බන්ධයෙන් ගත් කළ මධ්‍යගත ප්‍රවේශයක් නොමැති නිසා මෙම අනුපාතය විධිමත්ව මැනිය නොහැකි වී ඇත. පුද්ගලිකව සිදුකරන ඉල්ලීම් ක්‍රියාවලියේ මූලිකාංග ක්‍රියාත්මක කිරීම වඩාත් අපහසු වූ බැවින් තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය හා අදාළ ඉල්ලීම් සංඛ්‍යාව COVID-19 කාලය තුළ අඩුවීමක් පෙන්නුම් කරන බව ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා විසින් පවත්වාගෙන යන දත්ත ගබඩාව හඳුනා ගෙන ඇත. මේ අතර, වසංගතය හේතුවෙන් රාජ්‍ය ආයතනවල කාර්ය මණ්ඩලය අඩු කිරීම හේතු කොට ගෙන, තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය හා අදාළ ඉල්ලීම් සඳහා ප්‍රතිචාර දැක්වීම ද ප්‍රමාද වී ඇත¹⁵. වාර්තා වන පරිදි, 2017-2019 කාලය තුළ 84% ක් වූ තොරතුරු නිකුත් කිරීමේ අනුපාතය ඊට වඩා මඳක් පහත වැටෙමින්, 2020 දී සිද්ධිත්ගෙන් 79% ක ඉල්ලීම්වලට ප්‍රතිචාර වශයෙන් තොරතුරු නිකුත් කර ඇත¹⁶. තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය පිළිබඳ කොමිෂන් සභාව 2019 වසරේ සිට වාර්ෂික වාර්තා ප්‍රකාශයට පත් කර නැත. මෙම බැඳීම අනාගත ක්‍රියාකාරී සැලැස්මක් වෙත රැගෙන යන්නේ නම්, ලබා දෙනු ලබන තොරතුරුවල ගුණාත්මකභාවය පිළිබඳ ඇගයුමක් ඇතුළත් කිරීමට ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය නිර්දේශ කරයි. මහජනතාව දැනුවත් කිරීමේ ව්‍යාපාරයක් තුළින් අනාගතයේ දී පුරවැසියන් තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය සඳහා වූ මාර්ගගත ක්‍රමවේදය වඩාත් භාවිතා කරන තත්ත්වයක් නිර්මාණය කිරීමට දායක වනු ඇත.</p>
-------------------------	---

<p>9 වන බැඳීම : ආබාධිත පුරවැසි අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ පනත</p>	
<p>බැඳීමේ අරමුණ</p>	<p>ආබාධිත පුරවැසි අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ සම්මුතියට (UNCRPD) අනුකූලව, ශ්‍රී ලංකාව 2007 දී අත්සන් කර 2016 දී අනුමත කරන ලද ආබාධිත පුරවැසි අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ පනත සහභාගීත්ව ක්‍රියාවලියක් හරහා බලාත්මක කිරීම මෙම බැඳීමේ අරමුණයි. මීට ප්‍රථම, ආබාධිත පුරවැසියන්ගේ අයිතිවාසිකම් සුරැකීමේ පනත 1996 දී සම්මත කරන ලදී. මෙම පනත, පසුගිය වසර 25 ක කාලයක් තුළ සිදු වූ ප්‍රතිපත්තිමය වර්ධනයන් සැලකිල්ලට ගෙන නැති අතර ආබාධිත පුරවැසියන්ගේ අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ නව පනත</p>

	<p>සම්මත කිරීමට වසර 15 කට වැඩි කාලයක් තිස්සේ අපොහොසත් වී ඇත. ආබාධිත පුරවැසියන් සඳහා වූ ජාතික ප්‍රතිපත්තියේ අනුමැතිය ඇතිව, 2004 දී පනත කෙටුම්පත් කිරීම සඳහා ප්‍රථම වරට කමිටුවක් පත් කරන ලදී. පිළිවෙලින් බලයට පත් වූ රජයන් විසින් නැවත නැවතත් පනත කෙටුම්පත් කිරීම උත්සාහ කරන ලදී. කෙසේ වෙතත්, නීති කෙටුම්පත් දෙපාර්තමේන්තුවෙන් ඔබ්බට එහි කිසිදු ප්‍රගතියක් සිදුව ඇති බවක් පෙනෙන්නට නොමැත¹⁷. ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට පෙර, ආබාධිත පුරවැසියන්ගේ අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ පනත් කෙටුම්පත මගින් ආබාධිත පුරවැසියන්ගේ අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ කොමිෂන් සභාව පිහිටුවීමට යෝජනා කර ඇත.</p> <p>ආබාධ සහිත පුද්ගලයන්, නියෝජිත සංවිධාන සහ රාජ්‍ය සහ රාජ්‍ය නොවන ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණය ගොඩනැගීම මෙම කොමිෂන් සභාව වෙත පැවරී තිබුණි. එහි නියෝගය වූයේ උල්ලංඝනය කිරීම් විමර්ශනය කිරීම හෝ ආබාධ සහිත පුද්ගලයන් සඳහා යුක්තිය සහ මානව අයිතිවාසිකම් සුරැකීම සහතික කිරීම නොවේ¹⁸.</p> <p>ආබාධ සහිත පුද්ගලයින්ට පොදු කටයුතු සඳහා සහභාගිවීමට අවස්ථාව විවෘත කරමින්, ඔවුන්ගේ අයිතිවාසිකම් සංශෝධනය කිරීම සම්බන්ධයෙන් යම් මට්ටම බලපෑමක් ළඟා කර ගැනීමට මෙම බැඳීම තුළින් හැකිව තිබුණි. ආබාධ සහිත පුද්ගලයින් ශ්‍රී ලාංකීය සමාජය විසින් බොහෝ විට වෙනස් කොට සැලකීමට ලක් කරනු ලබන අතර නීතිමය අයිතිවාසිකම් පදනම් කරගත් ප්‍රවේශයක් නොමැතිකම හේතුවෙන් පොදු අවකාශය තුළ ඔවුන්ගේ පූර්ණ සහභාගීත්වය ප්‍රතික්ෂේප කර ඇත¹⁹.</p> <p>UNCPRD අත්සන් කිරීමෙන් පසු සමාන අයිතිවාසිකම් ඔවුන්ට ලබා දීම සඳහා වූ ප්‍රතිපත්ති සහ රෙගුලාසිවල ප්‍රගතියේ කිසිදු වෙනසක් සිදුව නැත²⁰. ආබාධිත පුරවැසි අයිතිවාසිකම් පනත සම්මත කිරීම තුළින් අවදානමට ලක්විය හැකි ප්‍රජාවක් සඳහා වූ යල් පැන ගිය නීතිමය රැකවරණය නැවත පුනර්ජීවනය කළ හැකි වුවද, බැඳීම හා අදාළ සැලැස්ම විසින් පනත් කෙටුම්පත ක්‍රියාවට නැංවීමට පැවැති බාධකයන්ට විසඳුම් ලබා දී නැත.</p>
<p>එය විවෘත රාජ්‍යයක් ද?</p> <p>වෙනසක් වී නැත</p>	<p>ආබාධිත පුරවැසි අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ පනත පාර්ලිමේන්තුව විසින් සම්මත නොකරන ලදී. 2021 වන විට, ආබාධ සහිත පුද්ගලයින් සඳහා වූ ජාතික කවුන්සිලයේ (NCPD) නියෝජිතයින් සහ ආබාධ සහිත පුද්ගලයන් පිළිබඳ සංවිධානයන්හි ඒකාබද්ධ පෙරමුණ (DOJF) සහ වෙනත් පාර්ශවයන් විසින් පනතේ අවශ්‍ය සංශෝධන සිදු කරන ලදී. ඒ සඳහා සහභාගී වූවන්ගේ සංයුතිය සලකා බලන විට, කෙටුම්පත් කිරීම සඳහා සම්බන්ධ වූ කණ්ඩායම ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවීය සමතුලිතතාවයක් පෙන්වුම් නොකළ අතර නියෝජිතයින් මුළුමනින්ම පාහේ කොළඹ කේන්ද්‍රකරගත් පුද්ගලයන් වූහ.</p>

	<p>එක් දෙමළ නියෝජිතයෙක් සඳහා පමණක් සකස් කරන ලද ඉංග්‍රීසි සාරාංශය හැරුණ කොට කෙටුම්පත ලබා ගත හැකිව තිබුණේ සිංහල භාෂාවෙන් පමණි. සමාජ සුබසාධන අමාත්‍යාංශය විසින් පත් කරන ලද නීතිඥයෙකු 2021 අගෝස්තු මාසයේදී පනත නැවත කෙටුම්පත් කළ අතර, ආබාධ සහිත පුද්ගලයන් සඳහා වූ ජාතික කවුන්සලය NCPD වෙතින් ඒ සඳහා විශාල විරෝධයක් එල්ල විය. පනත ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම සමාජ සුබසාධන අමාත්‍යවරයාගෙන් අමාත්‍යාංශ ලේකම්වරයා වෙත පැවරීමට එම නීතිඥවරයා උත්සාහ කළ නමුත් එයද ප්‍රතික්ෂේප විය²¹. මේ අතර, අමාත්‍යාංශයේ මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන නඩත්තු කිරීමේ උපායමාර්ගයක් ලෙස සමාජ සුබසාධන අමාත්‍යාංශය අඛණ්ඩව පත් කිරීම විචාරකයින් විවේචනයට ලක් කළ අතර , ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම ජනාධිපතිවරයා වෙත පැවරීමට ඔවුහු තර්ක කළහ²².</p> <p>ඉදිරිය කරා ගමන් කිරීමේදී, UNCPRD 33 වගන්තියේ අවශ්‍යතාවන්ට අනුව ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සහ නියාමනය කිරීමේ යාන්ත්‍රණයන් නිසි ලෙස නීතිගත කිරීමෙන් සහ මහජන අදහස් විමසීම තුළින් මෙම කෙටුම්පත් පනත තවදුරටත් ශක්තිමත් කළ හැකි වනු ඇත. මීට අමතරව, එහි සංකීර්ණත්වය සලකා බැලීමේදී මෙම පනත කෙටුම්පත් කිරීම සඳහා නීති කොමිෂන් සභාව වඩාත් හොඳ ස්ථානයක් වනු ඇත²³.</p>
--	---

<p>12 වන බැඳීම : කාන්තාවන්ට එරෙහිව සියලු ආකාර වෙනස්කම් පිටු දැකීමේ සම්මුතියේ අවසාන නිරීක්ෂණ</p>	
<p>බැඳීමේ අරමුණ</p>	<p>කාන්තාවන්ට එරෙහිව සියලු ආකාර වෙනස්කම් පිටුදැකීමේ සම්මුතියේ (CEDAW) තෝරාගත් අවසාන නිරීක්ෂණ 2020 වන විට ක්‍රියාවට නැංවීමට බැඳීම අපේක්ෂා කරයි. රාජ්‍ය ඉඩම් බෙදා දීම තුළ ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවීය සමානාත්මතාවය, රැකියා ක්ෂේත්‍රය තුළ වෙනස් කොට නොසැලකීම, සහ කාන්තා දේශපාලන සහභාගීත්වය යන පෙර ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ ඇතුළත් බැඳීම් තුනක් ඒ තුළින් ඉදිරියට රැගෙන ගොස් ඇත. නව තනි පුද්ගල රැකියා නීති, මැතිවරණ නීති සහ කාන්තා ගෘහමූලික පවුල් පිළිබඳ ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම හා සම්බන්ධ වැදගත් සංධිස්ථාන ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනයට සහභාගීවීම සඳහා අවස්ථා සලසා දෙමින් සිවිල් සමාජය සමඟ අදහස් විමසීම් නියම කර ඇත.</p> <p>තොරතුරු සඳහා ප්‍රවේශවීමේ හැකියාව සම්බන්ධයෙන් ගත් කළ, ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය අනුව වෙන් කරන ලද වැටුප් සහ ලිංගික නිංසනය හා අදාළ දත්ත මෙන්ම කාන්තා ගෘහමූලික පවුල් පිළිබඳ ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ උපදේශන වාර්තා සහ ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය පිළිබඳ පාර්ලිමේන්තු කෝටාව වෙත පහසුවෙන් ප්‍රවේශවිය හැකි ලෙස ඒවා මාර්ගගතව ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට බැඳීම අපේක්ෂා කෙරේ.</p>

	<p>ලේඛනගත වූ ආකාරයටම මෙම බැඳීම ක්‍රියාත්මක වූයේ නම්, සෑම සන්ධිස්ථානයක් විසින්ම ශ්‍රී ලංකාවේ ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය සමානාත්මතාවය සඳහා බලපාන ගැටලුකාරී අංශයක් කෙරෙහි අවධානය යොමු කර ඇති බැවින් කාන්තාවන් වෙනුවෙන් පොදු සහභාගීත්වයේ පරිවර්තනය බලපෑමක් ඇති කළ හැකිව තිබුණි. ශ්‍රී ලංකාව ලෝකයේ පළමු කාන්තා අගමැතිනිය බිහි වූ රට ලෙස තේරී පත් වුවද, 2019 වන විට පාර්ලිමේන්තුවේ කාන්තා සහභාගීත්වය සම්බන්ධයෙන් රටවල් 190 කින් ශ්‍රී ලංකාව සිටින්නේ 181 වැනි ස්ථානයේ ය²⁴.</p> <p>2022 වන විට පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීවරුන්ගෙන් 5%ක් කාන්තාවන් (225න් 12ක්) වීම සලකා බැලීමේ දී, ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය මත පදනම් වූ කෝටාවකට සැලකිය යුතු මට්ටමක කාන්තා දේශපාලන නියෝජනයක් හඳුන්වා දිය හැකිව තිබුණි²⁵. ශ්‍රම බලකා සහභාගීත්වය අනුව, ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය පරතරය සම්බන්ධයෙන් 2018 දී ගෝලීය වශයෙන් 20 වැනි විශාලතම පරතරය ඇති රට බවට ශ්‍රී ලංකාව පත් විය. 2019 වන විට, කාන්තා ජාතික ශ්‍රම බලකා සහභාගීත්ව අනුපාතය 34%²⁶ ක් වූ අතර, මෙම අනුපාතය දශක දෙකකට වැඩි කාලයක් තිස්සේ අඛණ්ඩවම 30-35% යන අගයන්ට පමණක් සීමා විය²⁷. ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට පෙර, ශ්‍රී ලංකාවේ කුටුම්භවලින් හතරෙන් එකකට වැඩි ප්‍රමාණයක ගෘහමූලිකයා වූයේ කාන්තාවන් වන අතර, ඔවුන්ගෙන් වැඩි දෙනෙකුට රැකියා ප්‍රතිලාභ හෝ ප්‍රමාණවත් සමාජ ආරක්ෂණ යාන්ත්‍රණ සඳහා ප්‍රවේශයක් නොතිබුණි. මීට පෙර බලයේ සිටි රජය විසින්, කාන්තා හා ළමා කටයුතු අමාත්‍යාංශය යටතේ 2017 වසරේ දී, කාන්තා ගෘහමූලික නිවාස පිළිබඳ ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම කෙටුම්පත් කිරීම ආරම්භ කරන ලදී.²⁸ ඉඩම් සංවර්ධන ආඥාපනත සම්බන්ධයෙන් සිදුකළ යුතුව තිබූ සංශෝධන සම්බන්ධයෙන් ස්ත්‍රීන්ට එරෙහිව සියලු ආකාර වෙනස්කම් පිටු දැකීමේ සම්මුතියේ 2017 අවසාන නිරීක්ෂණ සඳහන් කර ඇත්තේ, අනුප්‍රාප්තිය, ඒකාබද්ධ හිමිකාරිත්වය සහ උරුමය පිළිබඳ වූ වෙනස් කොට සැලකීමේ විධිවිධාන ඉවත් කර ගැනීමේ සංශෝධන කෙටුම්පතේ කිසිදු ප්‍රගතියක් නොමැතිව නීති කෙටුම්පත් දෙපාර්තමේන්තුවේ එය තවමත් අක්‍රියව පවතින බවයි.²⁹</p>
<p>එය විවෘත රාජ්‍යයක් ද?</p> <p>වෙනස් වී නැත</p>	<p>2021 ජූනි වන විට, කාන්තා ගෘහමූලික නිවාස පිළිබඳ ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම තවමත් සම්පූර්ණ කර නොමැත. පසුගිය දශක දෙකක කාලය තුළ රට පාලනය කළ රජයන් මෙන් නොව වත්මන් රජයෙහි කාන්තා කටයුතු සඳහා කැප වූ කැබිනට් අමාත්‍යාංශයක් නොමැතිවීම හේතුවෙන් කෙටුම්පත් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය මන්දගාමී ස්වරූපයක් ගෙන ඇත.</p>

	<p>කාන්තා කටයුතු අමාත්‍යාංශය ළමා සංවර්ධනය, පෙර පාසල්, ප්‍රාථමික අධ්‍යාපනය, පාසල් යටිතල පහසුකම් සහ අධ්‍යාපන සේවා සමඟ ඒකාබද්ධව ද්විතියික රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශයක තබා ඇත.³⁰ ක්‍රියාත්මක කිරීම හා සම්බන්ධ සිවිල් සමාජ සංවිධානයක් වූ යෙහෙලිය පදනම, ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම කෙටුම්පත් කිරීම හා ඒ හා අදාළ මත විමසීම් පිළිබඳ දැන සිටිනු ඇත.³¹</p> <p>ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාලසීමාව තුළ, කාන්තා සංවිධාන සහ ඉඩම් අයිතීන් පිළිබඳ සංවිධාන විසින් ඉඩම් උරුමයන් පිළිබඳ සමාන අයිතිවාසිකම් සම්බන්ධයෙන් දශක දෙකක කාලයක් මුළුල්ලේ ඔවුන්ගේ ව්‍යාපාරයේ කටයුතු අඛණ්ඩව පවත්වාගෙන ගෙන ගොස් ඇත. ඉඩම් සංවර්ධන සංශෝධන ආඥා පනතේ නව සංශෝධන පනත 2021 දෙසැම්බර් මාසයේදී ගැසට් කරන ලදී. එය සම්මත වුවහොත්, ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය මත පදනම් නොවී ‘දරුවන්’ සහ ‘මුණුබුරන්’ වැනි පාරිභාෂික වචන යොදා ගනිමින් රජයේ ඉඩම් හිමිකම් පැවරීම සිදුකරනු ඇත. කෙසේ වෙතත්, සංශෝධන පනත් කෙටුම්පත ඇතැම් කාන්තා අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ ක්‍රියාකාරීන් විසින් විවේචනයට ලක් කර ඇත.³²</p> <p>ඉතිරි අංග සම්බන්ධයෙන් ගත් කළ, සමාන වැටුප් ප්‍රතිපාදන සහිත නව තනි පුද්ගල රැකියා නීතියක් වාර්තා වී නැත. රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශවල ලිංගික හිංසනය සම්බන්ධ කමිටු පිහිටුවා නැත. යෙහෙලිය පදනම දේශපාලනයේ කාන්තා සහභාගීත්වය³³ ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා ප්‍රතිපත්තිමය බලපෑමක් වෙනුවෙන් පෙනී සිටීමට උත්සාහ කළ නමුත් ශ්‍රී ලංකාව තවමත් පාර්ලිමේන්තුව සඳහා ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය මත පදනම් වූ කෝටාවක් හඳුන්වා දී නැත.³⁴</p>
--	--

¹ සත්‍යාපනය කළ හැකි, අදාළ, සහ පරිවර්තනය බලපෑමක් ඇති කළ හැකි ලෙස බැඳීම් ඇගයීමට ලක් කළහොත්, ශක්තිමත් බැඳීම් “සැලකිය යුතු බැඳීම්” ලෙස IRM විසින් හඳුනාගෙන ඇත. කිසිදු බැඳීමක් බලපෑමක් ඇති කළ හැකිය යන සීමාවට නොපැමිණියේ නම් , IRM විසින් , මධ්‍යස්ථ බලපෑමක් සහිත බැඳීම් අතරින් “සැලකිය යුතු බැඳීම් තෝරා ගන්නා ලදී.

² “ශ්‍රී ලංකා වාර අවසන් වාර්තාව 2016–2018”, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, 2019 ජූලි 29, <https://www.opengovpartnership.org/documents/sri-lanka-end-of-term-report-2016-2018/>.

³ “1975 අංක 1 දරන වත්කම් සහ බැරකම් ප්‍රකාශ කිරීමේ නීතිය (2005 දෙසැම්බර් 01 දක්වා වූ සංශෝධන ඇතුළත් කිරීම) ” , අල්ලස් හෝ දූෂණ චෝදනා විමර්ශන කොමිෂන් සභාව, https://www.ciaboc.gov.lk/images/pdf/acts/Declaration_of_Assets_and_Liabilities.pdf

⁴ “පලාචු සහ බෲනායි දරුස්සලාම්, “ශ්‍රී ලංකාව සඳහා ඇගයුම් වාර්තාව” , මන්ද්‍රව්‍ය හා අපරාධ පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ කාර්යාලය, https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/2018_09_03_Sri_Lanka_Final_Country_Report.pdf

⁵ “විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ ශ්‍රී ලංකා ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම 2019-2021”, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය (අප්‍රේල් 3, 2019), , <https://www.opengovpartnership.org/documents/sri-lanka-action-plan-2019-2021/> (ප්‍රවේශවීම - 2021 නොවැම්බර් 12)

⁶ “ශ්‍රී ලංකාවේ ආදායම්, වත්කම් සහ අවශ්‍යතා පිළිබඳ අවබෝධය පුළුල් කිරීම”, ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා, 2019 අගෝස්තු 30, <https://voices.transparency.org/shedding-light-on-incomes-assets-and-interests-in-sri-lanka-39d0dae4df7a> (ප්‍රවේශ වීම 2022 ජනවාරි 4).

⁷ අශෝක ඔබේසේකර, “පාර්ලිමේන්තු මන්ත්‍රීන්ගේ වත්කම්: තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය හා අදාළ නීති වෙනස් කිරීම?”, ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා, 2017 පෙබරවාරි 3 <https://www.tisirilanka.org/mp-assets-rti-changing-the-rules-of-the-game/>

⁸ වතුහිකා විපේසිංහ සහ සංඛිත ගුණරත්න, ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකාව, IRM පර්යේෂකයා සමඟ සිදුකළ සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2021 නොවැම්බර් 15.

9 උචිත් ලුගොඩ, “වත්කම් සහ බැරකම් ප්‍රකාශන වල විනිවිදභාවය පිළිබඳ අඛණ්ඩ සටන”, ද මෝනිං, 2021 පෙබරවාරි 14, <https://www.themorning.lk/assets-and-liabilities-declarations-the-battle-for-transparency-continues/> (ප්‍රවේශවීම - 2021 නොවැම්බර් 5).

10 “ශ්‍රී ලංකා වාර අවසාන වාර්තාව 2016–2018”, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, 2019 ජූලි 29, <https://www.opengovpartnership.org/documents/sri-lanka-end-of-term-report-2016-2018/>.

11 “ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව”, පාර්ලිමේන්තු ලේකම් කාර්යාලය, 2021, <https://www.parliament.lk/files/pdf/constitution.pdf>

12 “තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය ශ්‍රේණිගත කිරීම”, තොරතුරු දැනගැනීමේ ගෝලීය අයිතිය ශ්‍රේණිගත කිරීම, <https://www.rti-rating.org/> (ප්‍රවේශවීම - 2022 ජනවාරි 14)

13 “ශ්‍රී ලංකා වාර අවසාන වාර්තාව 2016–2018”, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, 2019 ජූලි 29, <https://www.opengovpartnership.org/documents/sri-lanka-end-of-term-report-2016-2018/>.

14 “ශ්‍රී ලංකාවේ තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය පිළිබඳ පනත යටතේ මාර්ගගත ප්‍රගාමී හෙළිදරව් කිරීම”, Verité පර්යේෂණය 2017 දෙසැම්බර්, <https://www.veriteresearch.org/publication/online-proactive-disclosure-under-the-rti-act-in-sri-lanka/>.

15 වතුම්කා විජේසිංහ සහ සංඛිත ගුණරත්න, ප්‍රාන්තස්පරණය ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා, IRM පර්යේෂක සමඟ සිදුකළ සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2021 නොවැම්බර් 15.

16 “දකුණු ආසියාවේ තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය පිළිබඳ නීති හොඳ නමුත් එහි භාවිතයේ ඵලදායිභාවය ගැටළු සහගතය”, ඉකොනොමික්ස්, 2021 ඔක්තෝබර් 27, <https://economynext.com/south-asia-rti-laws-are-good-but-questions-over-effective-use-87338/> (ප්‍රවේශවීම - 2021 නොවැම්බර් 11).

17 පද්මණි මෙන්ඩිස් සහ බිනෝන් පෙරේරා, “නීති සම්පාදකයින්, පරිපාලකයින් සහ අනෙකුත් තීරණ ගන්නන් සඳහා ආබාධිතතා ප්‍රතිපත්ති සංක්ෂිප්ත සටහන”, ජනවාර්ගික අධ්‍යයන පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර කේන්ද්‍රය, 2019, <http://ices.lk/wp-content/uploads/2019/11/Disability-Policy-Brief-ENGLISH.pdf> (ප්‍රවේශවීම 2021 දෙසැම්බර් 3).

18 “එක්සත් ජාතීන්ගේ ජගත් ආවර්තිත ඇගයුම - ශ්‍රී ලංකාව 2017”, ආබාධිත පුරවැසි සංවිධාන ඒකාබද්ධ පෙරමුණ, 2017 මාර්තු, <https://bit.ly/3CIDpAa>.

19 “එක්සත් ජාතීන්ගේ ජගත් ආවර්තිත ඇගයුම - ශ්‍රී ලංකාව 2017”, ආබාධිත පුරවැසි සංවිධාන ඒකාබද්ධ පෙරමුණ, 2017 මාර්තු, <https://bit.ly/3CIDpAa>.

20 “ශ්‍රී ලංකාවේ ආබාධිත අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ නව නීතියක් නීතිගත කිරීම” ජනවාර්ගික අධ්‍යයන පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර කේන්ද්‍රය, <http://ices.lk/projects/enacting-a-new-law-on-disability-rights-in-sri-lanka/>.

21 පද්මණි මෙන්ඩිස්, ආබාධිතතා සහ පුනරුත්ථාපනය පිළිබඳ උපදේශක, IRM සමඟ හුවමාරු කර ගත් ලිපිලේඛන, 2021 දෙසැම්බර් 10.

22 පද්මණි මෙන්ඩිස්, “ආබාධිත අයිතිවාසිකම් දේශපාලන ප්‍රශ්නයක්”, ද අයිලන්ඩ්, 2021 අගෝස්තු 10, <https://island.lk/disability-rights-a-political-issue/> (ප්‍රවේශවීම - 2021 දෙසැම්බර් 2).

23 පද්මණි මෙන්ඩිස්, ආබාධිතතා සහ පුනරුත්ථාපනය පිළිබඳ උපදේශක, IRM සමඟ හුවමාරු කර ගත් ලිපිලේඛන, 2021 දෙසැම්බර් 10.

24 “ජාතික පාර්ලිමේන්තු වල කාර්යක්ෂමතාව මාසික ශ්‍රේණිගත කිරීම”, අන්තර් පාර්ලිමේන්තු සංගමය, <https://data.ipu.org/women-ranking?month=8&year=2019> (ප්‍රවේශ වීම 2022 ජනවාරි 7).

25 “ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය කෙරෙහි පිළිබඳ දත්ත සමුදාය”, ඉන්ටර්නැෂනල් අයිඩියා, අන්තර් පාර්ලිමේන්තු සංගමය සහ ස්ටොක්හෝම් විශ්ව විද්‍යාලය, <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/172/35> (ප්‍රවේශ වීම -2021 නොවැම්බර් 5).

26 “කාර්තා ශ්‍රම බලකා සහභාගිත්ව අනුපාතය, (කාර්තා ජනගහනයෙන් වයස අවුරුදු 15+ %) (ILO ආකෘතිගත ඇස්තමේන්තු අනුව) - ශ්‍රී ලංකාව”, ලෝක බැංකුව, 2021 ජූනි 15, <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.FE.ZS?locations=LK> (ප්‍රවේශවීම - 2022 ජනවාරි 6).

27 ශ්‍රී ලංකාවේ කාර්තා ශ්‍රම බලකායේ සහභාගිත්වයට බලපාන සාධක”, ජාත්‍යන්තර කම්කරු සංවිධානය, 2016, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-colombo/documents/publication/wcms_551675.pdf (ප්‍රවේශවීම - 2022 ජනවාරි 6).

28 “COVID-19 නිසා පීඩාවට පත් වූ ශ්‍රී ලංකාවේ කාර්තා ගෘහමූලික නිවාස පිළිබඳ සොයා බැලීම”, ලිහිණි රත්වත්තේ, රාජ්‍ය තාන්ත්‍රික නිලධාරිනි, 2021 ජූනි 4, <https://thediplomat.com/2021/06/spotlight-on-sri-lankas-women-headed-households-affected-by-covid-19/> (ප්‍රවේශවීම - 2021 නොවැම්බර් 11).

29 “ශ්‍රී ලංකාවේ 8 වැනි ආවර්තිත වාර්තාව පිළිබඳ අවසාන නිරීක්ෂණ: කාර්තාවන්ට එරෙහි වෙනස් කොට සැලකීම තුරන් කිරීම පිළිබඳ කමිටුව” කාර්තාවන්ට එරෙහි වෙනස්කම් කිරීම තුරන් කිරීම පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ කමිටුව, 2017 මාර්තු 9, <https://digitallibrary.un.org/record/1286137?ln=en#record-files-collapse-header> (ප්‍රවේශවීම - 2021 ජනවාරි 3).

30 “COVID-19 මගින් පීඩාවට පත් වූ ශ්‍රී ලංකාවේ කාර්තා ගෘහමූලික පවුල් පිළිබඳ සොයා බැලීම”, ලිහිණි රත්වත්තේ, රාජ්‍ය තාන්ත්‍රික නිලධාරිනි, 2021 ජූනි 4, <https://thediplomat.com/2021/06/spotlight-on-sri-lankas-women-headed-households-affected-by-covid-19/> (ප්‍රවේශවීම - 2021 නොවැම්බර් 11).

“COVID-19 මගින් පීඩාවට පත් වූ ශ්‍රී ලංකාවේ කාර්තා ගෘහමූලික පවුල් පිළිබඳ සොයා බැලීම”, ලිහිණි රත්වත්තේ, රාජ්‍ය තාන්ත්‍රික නිලධාරිනි, 2021 ජූනි 4, <https://thediplomat.com/2021/06/spotlight-on-sri-lankas-women-headed-households-affected-by-covid-19/> (ප්‍රවේශවීම - 2021 නොවැම්බර් 11).

31 නෞඡල්‍ය රාජපක්ෂ, යෙහෙළිය පදනම, IRM පර්යේෂක සමඟ සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2021 දෙසැම්බර් 13.

32 ස්වස්තික අරුලිංගම්, “ඉඩම් සංවර්ධන ආඥා පනතේ සංශෝධන පනත් කෙටුම්පත: ඉඩම් හිමිකාරත්වය සඳහා කාර්තාවන්ට සමාන අයිතිය ලබා දීම”, ද මෝර්නිං, 2022 ජනවාරි 8, <https://www.themorning.lk/the-land-development-ordinance-amendment-bill-granting-women-the-equal-right-to-become-landless/> (ප්‍රවේශවීම - 2022 පෙබරවාරි 15).

33 නෞඡල්‍ය රාජපක්ෂ, යෙහෙළිය පදනම, IRM පර්යේෂක සමඟ සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2021 දෙසැම්බර් 13.

34 “ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය කෙරෙහි පිළිබඳ දත්ත සමුදාය”, ඉන්ටර්නැෂනල් අයිඩියා, අන්තර් පාර්ලිමේන්තු සංගමය සහ ස්ටොක්හෝම් විශ්ව විද්‍යාලය, <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/country-view/172/35> (ප්‍රවේශ වීම 2021 නොවැම්බර් 5).

2.3. බැඳීම ක්‍රියාත්මක කිරීම

ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ එක් එක් බැඳීම සැලසුම් කිරීම සහ අවසන් කිරීම පිළිබඳ ඇගයුමක් පහත වගුවේ ඇතුළත් වේ.¹ සත්‍යාකෘතිය , විවෘත රජයට අදාළත්වය සහ අනාගත බලපෑම යන කාරණා ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමට පෙර, සැලසුම් සකස් කරන අදියරේදී ඇගයුමට ලක් කරන ලද බව කරුණාවෙන් සලකන්න.

බැඳීම	ඇගයුම
<p>I. රාජ්‍ය ආයතන තුළ සුපිලිපන්න නිලධාරීන් සේවයේ යෙදීම</p>	<p>සත්‍යාකෘතිය කළ හැකි: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාළත්වය : ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම: සුළු</p> <p>අවසන් කිරීම: ආරම්භ කර නැත</p> <p>ක්‍රියාත්මක කරන කාලය අතරතුර සුපිලිපන්න නිලධාරීන් පත් කර නොතිබුණි. පෙර ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම යටතේ, 2019 – 2023 ශ්‍රී ලංකාවේ අල්ලස් හා දූෂණයට එරෙහිව සටන් කිරීමේ ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම දියත් කරන ලද අතර, එමඟින් සියලුම රාජ්‍ය ආයතන තුළ සුපිලිපන්න නිලධාරියෙකු පත් කිරීම නියම කරන ලදී.</p> <p>තමන්ගේ ආයතනය තුළ අල්ලස් හා දූෂණ නියාමනය කිරීම සහ වාර්තා කිරීම, සඳාචාරාත්මක අවංකභාවය හා සම්බන්ධ නීතිරීතිවලට සේවකයින්ගේ අනුකූලතාවය සහතික කිරීම සහ ආයතනයේ සේවාවන් පිළිබඳ පුරවැසි ප්‍රඥප්තියක් නිර්මාණය කිරීම සහ කළමනාකරණය කිරීම ඔවුන්ගෙන් අපේක්ෂිත වගකීම් අතරට එක්විය.</p> <p>ආයතනය තුළ ක්‍රියාත්මක වන ක්‍රියා පටිපාටි/ වක්‍රලේඛ පරීක්ෂා කිරීම සහ අවශ්‍ය අවස්ථාවලදී එම ලේඛන පිළිබඳ පැහැදිලි කිරීම ද ඔවුන්ගේ වගකීම් විය. මීට අමතරව, ආයතනයෙන් සේවාවන් ලබා ගැනීම සම්බන්ධයෙන් මහජනතාවට මගපෙන්විය හැකි, පහසුකම් සපයන නිලධාරියෙකු අවශ්‍යතාව අනුව පත්කිරීමේ වගකීම ද ඔවුන් සතු විය.² පසුගිය රජය යටතේ අල්ලස් හෝ දූෂණ චෝදනා විමර්ශන කොමිෂන් සභාවට සුපිලිපන්න නිලධාරීන් පත්කිරීමේ අවසරය ලබා දී තිබුණි. නමුත් වත්මන් රජය යටතේ එය ක්‍රියාත්මක කිරීම නතර කර ඇත.³</p>

<p>2. වත්කම් ප්‍රකාශන ක්‍රමවේදයක් ස්ථාපිත කිරීම</p>	<p>සත්‍යක්ෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාලත්වය : ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම: මධ්‍යස්ථ</p> <p>අවසන් කිරීම : සීමා සහිත</p> <p>මෙම බැඳීම හා සම්බන්ධ ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ එහි මූලික ප්‍රතිඵල පිළිබඳ තොරතුරු සඳහා, 2.2 කොටස බලන්න.</p>
<p>3. තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය</p>	<p>සත්‍යක්ෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාලත්වය : ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම: මධ්‍යස්ථ</p> <p>අවසන් කිරීම : සීමා සහිත</p> <p>මෙම බැඳීම හා සම්බන්ධ ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ මූලික ප්‍රතිඵල පිළිබඳ තොරතුරු සඳහා, 2.2 කොටස බලන්න.</p>
<p>4. සෞඛ්‍ය ක්ෂේත්‍රයේ සංවර්ධනය සඳහා පුරවැසි සහභාගීත්වය</p>	<p>සත්‍යක්ෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාලත්වය : ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම: සුළු</p> <p>අවසන් කිරීම : තවමත් ආරම්භ කර නැත</p> <p>ප්‍රධාන සිවිල් සමාජ පාර්ශවකරුවෙකු වන සර්වෝදය පවසන පරිදි, COVID-19 වසංගතය හේතුකොට ගෙන සෞඛ්‍ය ප්‍රතිපත්ති ප්‍රමුඛතාවයන්හි ඇති වූ රිනාත්මක බලපෑම් හේතු කොට ගෙන විවෘත රාජ්‍ය ක්‍රියාවලිය සඳහා නව රජයේ ආයෝජන අඩුවීම හේතුවෙන් මෙම බැඳීම යටතේ වූ ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක නොවීය. නිදන්ගත චක්‍රගඩු රෝග සහ ඖෂධ සැපයුම් කළමනාකරණය පිළිබඳ වගකීම් පෙර ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ සිට ඉදිරියට ගෙන යමින් සෞඛ්‍ය ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රතිසංස්කරණ කටයුතු සිදුකිරීමට පුරවැසියන්ට සම්බන්ධ විය හැකි තිරසාර ක්‍රමවේදයක් ස්ථාපිත කිරීම මෙම බැඳීමේ අරමුණ විය. සෞඛ්‍ය හා සම්බන්ධ තොරතුරු සඳහා ප්‍රවේශ වීමේ හැකියාව සම්බන්ධයෙන් ගත් කල, සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශයේ වෙබ් අඩවිය වැඩිදියුණු කිරීම සම්බන්ධයෙන් එතරම් ප්‍රගතියක් පෙනෙන්නට නැති අතර මානසික සෞඛ්‍ය පිළිබඳ සන්නිවේදන ව්‍යාපාර හෝ නිදන්ගත චක්‍රගඩු රෝගය සඳහා ආහාර පදනම් කරගත් පර්යේෂණ සිදුකර නොමැත. ⁴ 2021 නොවැම්බර් වන</p>

	<p>විට, වෛද්‍ය සැපයුම් කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතියට ප්‍රාථමික වෛද්‍ය සත්කාර ඒකක ඇතුළත් නොවීය.⁵</p> <p>සෞඛ්‍ය ප්‍රතිපත්තිය ගොඩනැගීම සඳහා මහජන සහභාගීත්වය වැඩි දියුණු කිරීමට සර්වෝදය සහ මහජන සෞඛ්‍ය ව්‍යාපාරය විධිමත් කිරීම සම්බන්ධයෙන් බැඳීම තම අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීමට අපොහොසත් වී ඇත. කෙසේ වෙතත්, ජාතික සෞඛ්‍ය ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාත්මක කරන කාලසීමාව තුළ සර්වෝදයට සහ මහජන සෞඛ්‍ය ව්‍යාපාරයට ඊට සහභාගී වීමට යම් යම් අවස්ථා උදාවිය. විශේෂයෙන් ම, ක්‍රියාත්මක කරන කාල සීමාවට පෙර සම්මත කරන ලද ජාතික වෛද්‍ය රෙගුලාසි පනත ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධයෙන්, 2019 වර්ෂයේදී සංවිධාන විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද නිර්දේශ ජාතික වෛද්‍ය නියාමන අධිකාරියේ සභාපතිවරයා විසින් පිළිගන්නා ලදී. එම ක්‍රියාවලිය නව රජය විසින් ඉවත් කරන ලද නමුත් එම වර්ෂයේදී ම, සෞඛ්‍ය පද්ධතියේ වගවීම පිළිබඳ ඔවුන්ගේ නිර්දේශ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ මූලික අයිතිවාසිකම් පරිච්ඡේදයේ සංශෝධන සඳහා සලකා බලන ලදී. වසංගතය අතරතුර, සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය විසින් COVID-19 සඳහා ප්‍රතිචාර දැක්වීමේදී සර්වෝදය සහ මහජන සෞඛ්‍ය ව්‍යාපාරය එයට ඇතුළත් කර ගන්නා ලදී. සෞඛ්‍ය ක්ෂේත්‍රයේ පුරවැසි සහභාගීත්වයේ වැදගත්කම හඳුනාගැනීමේ යම් පිළිඹිබුවක් ලෙස මෙය සර්වෝදය විසින් අර්ථකථනය කරන ලදී.⁶</p> <p>ඉදිරි ක්‍රියාමාර්ගවලදී, මහජන සෞඛ්‍ය ව්‍යාපාරය ශක්තිමත් කිරීමේ අවශ්‍යතාවය තවමත් ඉතිරිව පවතී. මේ වනවිට සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය, ලෝක සෞඛ්‍ය සංවිධානය සහ සර්වෝදය යන ආයතන ඇතුළත් එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානය විසින් කැඳවන ලද COVID-19 සෞඛ්‍ය සම්බන්ධීකරණ යාන්ත්‍රණය මත ක්‍රියාකිරීම තුළින්, සෞඛ්‍ය ක්ෂේත්‍රය තුළ සිවිල් සමාජ සංවිධාන සමඟ රජයේ සහයෝගීතාව පුළුල් කිරීම ද සර්වෝදය නිර්දේශ කරයි.⁷</p>
<p>5. ළමා මත්ද්‍රව්‍ය අපයෝජනය</p>	<p>සත්‍යක්ෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාලත්වය : ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම: සුළු</p> <p>අවසන් කිරීම : ආරම්භ කර නැත</p> <p>2021 පෙබරවාරි මාසයේදී අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය විසින් පාසල් මත්ද්‍රව්‍ය නිවාරණ වැඩසටහනක් දියත් කිරීම සම්බන්ධයෙන් මහජන ආරක්ෂක අමාත්‍යාංශය සමඟ සාකච්ඡා පැවැත්වීය.⁸ පාසල්වල මත්ද්‍රව්‍ය හාවිතය</p>

	<p>වර්ධනය වීම සාමාන්‍යය තත්ත්වයක් වෙමින් පවතින සන්දර්භය සැලකිල්ලට ගෙන,⁹ ගුරුවරුන්, සිසුන් සහ දෙමාපියන්ගෙන් සමන්විත මත්ද්‍රව්‍ය නිවාරණ කමිටු පාසල් තුළ පිහිටුවීමට මෙම බැඳීම විසින් සැලසුම් සකස් කරන ලදී.</p> <p>මෙම වැඩසටහන තවම දියත් කර ඇති බවට හෝ ක්‍රියාත්මක වූ කාලයට පෙර පැවති පාසල් මත්ද්‍රව්‍ය නිවාරණ කමිටු සංඛ්‍යාවට සාපේක්ෂව කැපී පෙනෙන වර්ධනයක් පෙන්නුම් කරන බවට සාක්ෂි නොමැත.</p>
<p>6. GIC-1919, රජයේ වෙබ් අඩවි සහ විවෘත දත්ත පද්ධතිය</p>	<p>සත්‍යාපනය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාලත්වය : ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම : සුළු</p> <p>අවසන් කිරීම : ආරම්භ කර නොමැත</p> <p>රජයේ සේවාවන් පිළිබඳ තොරතුරු ප්‍රසිද්ධියේ ලැයිස්තුගත කරන මාර්ගගත ක්‍රමවේදයක් වන රාජ්‍ය තොරතුරු කේන්ද්‍රය (GIC - 1919) වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා පෙර ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ ප්‍රයත්නයන් ඉදිරියට ගෙන යාමට මෙම බැඳීම අපේක්ෂා කෙරිණ. එය, GIC – 1919, හෝ රජයේ වෙබ් අඩවිවල සහ විවෘත දත්ත කට්ටල මත ප්‍රගතියක් ඇති කර ඇති බවට කිසිදු සාක්ෂියක් නොමැත. 2021 නොවැම්බර් වන විට, GIC විසින් තෝරාගත් සහ සංස්ථාපිත රාජ්‍ය සංවිධාන¹⁰ 288 ක් ආවරණය කරන ලදී - නමුත් එකී පද්ධතියම 2013 වසරේ දී සංවිධාන 291¹¹ ක් ආවරණය කරමින් විය. ප්‍රවේශවීමේ පහසුව හා සම්බන්ධ කාරණා ගත් කළ , GIC වෙබ් අඩවිය අන්තර්ගතයේ ප්‍රමාණය සහ එහි වර්ණ වෙනස් කිරීමට පරිශීලකයින්ට අවසර ලබා දී ඇත.</p> <p>කෙසේ වෙතත්, වෙබ් අඩවියේ තවමත් නතර කළ නොහැකි, අඛණ්ඩව වෙනස් වන විශේෂාංග ඇතුළත් වන අතර එයට වෙනස් කළ හැකි පසුබිම් වර්ණ නොමැත. GIC සේවා පිළිබඳ පුරවැසි දැනුවත්භාවය පිළිබඳ සමීක්ෂණ වාර්තා GIC වෙබ් අඩවියේ ප්‍රකාශයට පත් කර නොමැත.¹² www.data.gov.lk සම්බන්ධයෙන්, වෙබ් අඩවිය 2021 නොවැම්බර් වන විට විවෘත දත්ත කට්ටල 136 ක් හඳුන්වා දී ඇති අතර, දත්ත කට්ටල 300ක පාදක දත්ත සහ දත්ත කට්ටල 2,000ක ඉලක්කය අපේක්ෂිත ප්‍රමාණයට සපුරා නැත. වෙබ් අඩවියේ අවසන් යාවත්කාලීන කිරීම 2020 පෙබරවාරි මාසයේදී¹³ සිදු කර ඇති අතර, එයින් පෙන්නුම් කරන්නේ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාල සීමාව තුළ වෙබ් අඩවිය භාවිතයට නොගත් බවයි. අවසාන වශයෙන්,</p>

	<p>රජයේ වෙබ් අඩවිවල කාර්යක්ෂමතාව පිළිබඳ සැලසුම් කරන ලද ඇගයුම් වාර්තා ප්‍රකාශයට පත් කළ බවට කිසිදු සාක්ෂියක් නොමැත.</p>
<p>7. ගොවියන්ට කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා අවශ්‍ය සියළු තොරතුරු වෙත මාර්ගගතව ප්‍රවේශ වීමට සහ කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා පහසුකම් සැලසිය හැකි පද්ධතියක් ගොඩනැගීම</p>	<p>සත්‍යක්ෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාලත්වය: ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම: මධ්‍යස්ථ</p> <p>අවසන් කිරීම : සීමා සහිත</p> <p>වැවිලි කර්මාන්ත අමාත්‍යාංශය සහ කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය විසින් 2021 මාර්තු මාසයේදී, සීමා සහිත සෙලටා ටෙක් පුද්ගලික සමාගම (Celata Tech (Pvt) Ltd) විසින් දියත් කරන Agro Bizz – Smart Agro Integration වැඩසටහන පිළිබඳ නිවේදනය කරන ලදී. මෙම පද්ධතිය 2016-2020 ශ්‍රී ලංකා විද්‍යුත් කෘෂිකාර්මික උපාය මාර්ගයේ තත්ත්වයන් මත පදනම්ව ගොඩනගා ඇත. එය තොරතුරු සන්නිවේදන තාක්ෂණය සහ තොරතුරු වෙත ප්‍රවේශය¹⁴ එකට ඒකාබද්ධ කිරීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ නමුත් ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධයෙන් විවිධ ගැටළුවලට මුහුණ දෙන්න සිදුවිය.¹⁵</p> <p>මෙම පද්ධතිය ගොවීන්, ගොවිපලවල්, අස්වැන්න, පොහොර, පළිබෝධනාශක, බීජ, සිල්ලර වෙළඳුන්, ආහාර සැකසුම්කරුවන්, අපනයනකරුවන්, පස, කෘෂිකාර්මික ජල සැපයුම සහ පළිබෝධ පාලනය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා භාවිතා කිරීමට අපේක්ෂා කෙරේ. හෝග අස්වැන්න, පොහොර සහ බීජ අවශ්‍යතා පිළිබඳ අනාගත තත්ත්වයන් පුරෝකථනය කළ හැකි මෙන්ම මූල්‍ය ආධාර කළමනාකරණය කිරීමට සහ අතරමැදියන්ගේ මැදිහත්වීමකින් තොරව ගොවීන් සහ ගැනුම්කරුවන් සෘජුවම සම්බන්ධ කිරීමට අන්තර්ජාලය ඔස්සේ වෙබ් අඩවියක් නිර්මාණය කිරීමට ද ඒ තුළින් හැකියාව ලැබෙනු ඇත.¹⁶ 2021 අවසානය වන විටත්, මෙම පද්ධතිය දියත් කර නොතිබුණි. මෙහි පරාසය සම්බන්ධයෙන් ගත් කළ 2021 වන විට ජනගහනයෙන් 67% ක් පමණ ජංගම දුරකථන භාවිතා කරන්නන් වූ අතර 60% අන්තර්ජාල භාවිතා කරන්නන් විය.¹⁷</p>
<p>8. අඩු ආදායම්ලාභී පවුල් සඳහා නිවාස වෙන් කිරීම සම්බන්ධයෙන් තීරණ ගැනීමේ දී ආබාධිත</p>	<p>සත්‍යක්ෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාලත්වය: ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම : මධ්‍යස්ථ</p>

<p>ප්‍රජාවගේ සහභාගීත්වය ලබා ගැනීම</p>	<p>අවසන් කිරීම : සීමා සහිත</p> <p>ආබාධිත ප්‍රජාව සඳහා නිවාස වැඩසටහනක් සැලසුම් කිරීම සඳහා නිවාස අමාත්‍යාංශය හෝ වෙනත් කිසිදු රාජ්‍ය ආයතන විසින් ගන්නා ලද කිසිදු පියවරක් පිළිබඳ කිසිදු සාක්ෂියක් වෘත්තීයයන් වාර්තා කර නැත. ¹⁸</p> <p>2020 වන විට හඳුනාගත් අඩු ආදායම්ලාභී පවුල් 3,200 ක් සඳහා ආබාධිත මිත්‍රශීලී වූ නිවාස පහසුකම් සැලසීම, සහ නිවාස ප්‍රතිපත්තියක් ගොඩනැගීම සහ එම ක්‍රියාවලිය නියාමනය කිරීම සඳහා ආබාධිත ප්‍රජාව ඇතුළත් ජාතික නිවාස මෙහෙයුම් කමිටුවක් පිහිටුවීම මෙම බැඳීමේ අරමුණයි. 2019 වසරේ දී, නිවසක අයිතිය සඳහා හිමිකම් කියන්නන් හැකිවූයේ ආබාධ සහිත පුද්ගලයින්ගෙන් 14% කට පමණක් වන අතර 70% ක් පමණ විරැකියාවෙන් පෙළුණි. ¹⁹ මේ වනවිට ආබාධිත මිත්‍රශීලී නිවාස පහසුකම් සඳහා දැඩි අවශ්‍යතාවයක් පවතී. ඉදිරි අනාගතයේ දී, ආබාධ සහිත පුද්ගලයින් සඳහා නිවාස වැඩසටහනක් හඳුන්වා දීමට රජය උත්සාහ ගන්නේ නම් එම නිවාස පාසල්, රෝහල්, ප්‍රවාහනය සහ පොදු සේවාවන්ට ආසන්නව පිහිටා තිබීම සම්බන්ධයෙන් සලකා බලන ලෙස මානව අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ උපදෙස් ලබා දෙන ආයතන නිර්දේශ කරයි.</p> <p>වැඩසටහන සඳහා ගෘහස්ථ වෘත්තීය විකිත්සකයින් සම්බන්ධ කර ගැනීම ද ආයතනය නිර්දේශ කරයි. ²⁰</p>
<p>9. ආබාධිත පුරවැසි අයිතිවාසිකම් පනත</p>	<p>සත්‍යාකෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍යය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාළත්වය: ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම : මධ්‍යස්ථ</p> <p>අවසන් කිරීම : සීමා සහිත</p> <p>මෙම බැඳීම ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ මූලික ප්‍රතිඵල පිළිබඳ විස්තර සඳහා, 2.2 කොටස බලන්න.</p>
<p>10. සහභාගීත්ව ආපදා කළමනාකරණය</p>	<p>සත්‍යාකෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍යය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාළත්වය: ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම : මධ්‍යස්ථ</p> <p>අවසන් කිරීම : ආරම්භ කර නැත</p> <p>ක්‍රියාත්මක කරන කාලය අතරතුර මෙම බැඳීමේ ප්‍රගතිය පිළිබඳ ප්‍රසිද්ධියට පත් කරන ලද සාක්ෂි නොමැත. ආපදා කළමනාකරණ අමාත්‍යාංශය සහ ස්වභාවික විපත්වලින්</p>

	<p>විපතට පත් පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් දැනට පවතින ආපදා කළමනාකරණ මාර්ගෝපදේශ නැවත ප්‍රතිසංස්කරණයක් කිරීම සහ අදහස් වීමසීමේ ක්‍රියාවලියක් හරහා ආපදාවන්ට මුහුණදීම සඳහා පුළුල් පෙර සුදානම් සැලසුම් සහ පූර්ව අනතුරු ඇඟවීමේ පද්ධති හඳුන්වාදීම වගකීමේ අරමුණ වී ඇත. 2006 සිට 2016 දක්වා කාලය තුළ ස්වභාවික උවදුරු ඇතිවීම 22 ගුණයකින් වැඩි වී ඇති බව ආපදා කළමනාකරණ අමාත්‍යාංශය සඳහන් කළේය.²¹ ඉදිරි ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමේ දී , පූර්ව අනතුරු ඇඟවීමේ පද්ධතියක සාර්ථකත්වය රඳා පවතින්නේ භාෂා තුනෙන් ම මහජනතාවට පණිවිඩ ලබා ගැනීමට හැකිවීම සහ ජංගම දුරකථන හෝ ඩිජිටල් සාක්ෂරතාවය නොමැති පුද්ගලයින් ද මේ සම්බන්ධයෙන් දැනුවත් වීම සහතික කරන උත්සාහයන් මත ය. අනෙකුත් සියලුම සන්නිවේදන ක්‍රම වෙත ද සියලු දෙනාටම ප්‍රවේශවීමට ඇති හැකියාව ද සලකා බැලිය යුතුය.</p>
<p>11. ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ පනත</p>	<p>සත්‍යක්ෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍යය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාළත්වය: ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම : සුළු</p> <p>අවසන් කිරීම : සීමා සහිත</p> <p>නව ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තියකට සහ පනතකට ඒකාබද්ධ කිරීම සඳහා, දේශගුණික විපර්යාසවලට අනුවර්තනය වීම සහ ඒවා අවම කිරීම සඳහා පාර්ශ්වකරුවන්ගේ නිර්දේශ එක්රැස් කිරීම අරමුණු කරගනිමින් මෙම බැඳීම පෙර සැලැස්මෙන් ඉදිරියට ගෙන යනු ලැබේ. මෙම අතිරේක නීතිය මුලින් ම 1980 දී සම්මත කරන ලද අතර 1988, 2000, 2018 සහ 2019 යන කාලය තුළ සංශෝධනයට භාජනය කරන ලදී.²² ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාලය අවසන් වීමෙන් පසුව, නව ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තියක් කෙටුම්පත් කරන ලද අතර, 2021 සැප්තැම්බර් මාසයේදී මහජන අදහස් ලබා ගැනීම සඳහා එය ඉදිරිපත් කරන ලදී.²³ මහජනතාවට අදහස් දැක්වීම සඳහා ලබා දුන් කාලසීමාව තුළ, SYLCAN භාරය විසින් ප්‍රතිපත්තිය සම්බන්ධයෙන් අන්තර්ජාලය ඔස්සේ විවෘත සංවාදයක් පවත්වන ලද අතර, ප්‍රතිපෝෂණ ඉදිරිපත් කිරීමට ප්‍රවීණයන් සම්බන්ධ කර ගත්හ.²⁴</p>
<p>12. කාන්තාවන්ට එරෙහි සියලු ආකාර වෙනස්කම් පිටුදැකීමේ</p>	<p>සත්‍යක්ෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍යය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාළත්වය: ඔව්</p>

<p>සම්මුතියේ අවසාන නිරීක්ෂණ</p>	<p>අනාගත බලපෑම : පරිවර්තනය වෙනසක් අවසන් කිරීම : සීමා සහිත මෙම වගකීම ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ එහි මූලික ප්‍රතිඵල පිළිබඳ විස්තර දැනැගීම සඳහා, 2.2 කොටස බලන්න.</p>
<p>13. ප්‍රාදේශීය සහා තුළ පුරවැසි සහභාගීත්වය</p>	<p>සත්‍යාකෂණය කළ හැකි බව: ඔව් විවෘත රාජ්‍යය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාළත්වය: ඔව් අනාගත බලපෑම : සුළු අවසන් කිරීම : සැලකිය යුතු ලෙස</p> <p>මෙම බැඳීම යටතේ බස්නාහිර පළාතේ සීමාවක, මිලිලනිය සහ ගම්පහ යන නියමු ප්‍රාදේශීය සහා තුන සඳහා පුරවැසි සහභාගීත්වය හඳුන්වා දෙන ලදී. ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රජාවන්ට වඩාත් සම්පතම පළාත් පාලන ස්ථරය වන්නේ ප්‍රාදේශීය සහා 274 යි. ප්‍රාදේශීය සහා අයවැයට යෝජනා ඉදිරිපත් කිරීමෙන්, අවශ්‍යතාවන් අනුව තොරතුරු දැනගැනීමේ අයිතිය සඳහා අයදුම්පත් ඉදිරිපත් කිරීමෙන්, සහා රැස්වීම්වල නිරීක්ෂකයින් ලෙස ද, සහාවේ ස්ථාවර හා උපදේශන කමිටු සාමාජිකයන් වශයෙන් ද කටයුතු කරමින් පුරවැසියෝ මෙම නියමු සහා සඳහා සහභාගී වූහ. USAID සහ IDEA හි සහය ඇතිව මෙම නියමු සහාවලින් බාහිරව පුරවැසි සහභාගීත්වය ඉහළ නැංවීම සඳහා, වයඹ පළාතේ - කරුවලගස්වැව, කොබෙයිගනේ සහ බිංගිරිය යන ප්‍රාදේශීය සහා තුනෙහි මෙකී මූලපිරීම ප්‍රතිනිර්මාණය කර ඇත. මීට අමතරව, බස්නාහිර පළාත් සභාව විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද නියෝගයක් හරහා, පළාතේ බොහෝ ප්‍රාදේශීය සහා දැන් ග්‍රාමසේවක කොට්ඨාශ මට්ටමින් යෝජනා ඇතුළත් කරමින් සහභාගීත්ව අයවැයකරණය අනිවාර්ය කර ඇත. පළාත් සහා මට්ටමින් ප්‍රජාමණ්ඩල ශක්තිමත් කිරීම සඳහා වූ ව්‍යවස්ථාව සම්බන්ධයෙන් ගත් කළ, ව්‍යවස්ථාව ගොඩනගන ලද නමුත්, තෝරාගත් ප්‍රදේශීය සහාවක් නොතිබූ බැවින්, ක්‍රියාත්මක වන කාලය තුළ එය සම්මත නොවීය.²⁵ පළාත් පාලන ආයතන තුළ පුරවැසි සහභාගීත්වය පුළුල් කිරීම සඳහා වූ අඛණ්ඩ උත්සාහයන් මෙන්ම සේවා සැපයීම සම්බන්ධයෙන් පුරවැසි ප්‍රතිචාර සඳහා සහන යාන්ත්‍රණයක් හඳුන්වාදීම අවශ්‍යව ඇත.</p>
<p>14. මගී අවශ්‍යතා සහ අදහස් මත පදනම්ව</p>	<p>සත්‍යාකෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p>

<p>පොදු බස් ප්‍රවාහන සේවය වැඩිදියුණු කිරීම</p>	<p>විවෘත රාජ්‍යය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාළත්වය: ඔව්</p> <p>අනාගත බලපෑම : සුළු</p> <p>අවසන් කිරීම : සැලකිය යුතු ලෙස</p> <p>2020 මැයි මාසයේදී ජාතික ගමනාගමන කොමිෂන් සභාව විසින් මගී ඉල්ලීම් සහ අවශ්‍යතා පිළිබඳ මගීන් 2,000ක් ඉලක්ක කර ගනිමින් සමීක්ෂණයක් සිදු කරන ලදී.²⁶ සමීක්ෂණයේ ප්‍රතිඵල තවමත් ප්‍රසිද්ධියට පත් කර නැත. මෙම වාර්තාව ප්‍රකාශයට පත් කරන අවස්ථාවේ, කොමිෂන් සභාවේ වෙබ් අඩවිය තුළ බස් ධාවනය සඳහා අවශ්‍ය කාලසටහන්, ගමන්මාර්ග සහ ගාස්තු පිළිබඳ තොරතුරු ලැයිස්තුගත කර තිබුණි. අන්තර්ජාලය ඔස්සේ බස් වෙන් කරවා ගැනීම සඳහා ප්‍රවේශ විය හැකි ක්‍රමවේදයක් සහ සතියේ වැඩ කරන දින තුනක් ඇතුළත නිල වශයෙන් ප්‍රතිචාර දැක්වීම සහතික කරන, පැමිණිලි ඉදිරිපත් කළ හැකි ප්‍රවේශයක් සඳහා ද එය පහසුකම් සපයයි.²⁷ පැමිණිලි ඉදිරිපත් කිරීම සම්බන්ධයෙන් පරිශීලකයන්ගේ -අත්දැකීම් හා අදාළ තොරතුරු ප්‍රසිද්ධියට පත් කර නොමැත.</p> <p>ප්‍රවාහන ක්ෂේත්‍රය ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම කෙරෙහි දරන අනාගත උත්සාහයන්හි මගී අවශ්‍යතා සහ ව්‍යුහාත්මක වෙනස්කම් කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම තුළින් යහපත් ප්‍රතිඵල ළඟා කර ගැනීමට හැකි වනු ඇත. මහජන ප්‍රතිපෝෂණ සැලකිල්ලට ගනිමින් ප්‍රවාහන සේවා සම්බන්ධයෙන් තීරණ ගැනීම සඳහා ආයතනික වශයෙන් මෙම අංශයට තනි පාලක මණ්ඩලයක් පත් කළ හැකිය.</p>
<p>15. ළමා අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ වූ එක්සත් ජාතීන්ගේ සම්මුතියේ අවසාන නිරීක්ෂණ</p>	<p>සත්‍යාකෂණය කළ හැකි බව: ඔව්</p> <p>විවෘත රාජ්‍යය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට ඇති අදාළත්වය: නැත</p> <p>අනාගත බලපෑම : සුළු</p> <p>අවසන් කිරීම : ආරම්භ කර නැත</p> <p>මෙම බැඳීම මගින් ශ්‍රී ලංකාව 1991 දී අනුමත කරන ලද ළමා අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ එක්සත් ජාතීන්ගේ සම්මුතියේ (UNCRC) අවසාන නිරීක්ෂණ ක්‍රියාවට නැංවීම අරමුණු කර ගත්²⁸ නමුත් විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට හෝ සම්පූර්ණයෙන් සත්‍යාකෂණය කළ හැකි සන්ධිස්ථාන සඳහා අදාළබවත් දක්නට නොතිබුණි. මෙම බැඳීම ළමා අයිතිවාසිකම් සුරැකීමේ කමිටු ශක්තිමත් කළ බවට හෝ ආයතනගත ළමුන් නැවත සමාජගත කිරීම පිළිබඳ අධ්‍යයනයක අවශ්‍යතාව සම්පූර්ණ කළ බවට ප්‍රසිද්ධියේ ලබාගත හැකි සාක්ෂි නොමැත. නව ප්‍රතිපත්ති</p>

	<p>සම්බන්ධයෙන් ජාතික ළමා ආරක්ෂක අධිකාරිය විසින් ළමා ආරක්ෂාව පිළිබඳ නව ප්‍රතිපත්තියක් සකස් කිරීම ආරම්භ කරන ලදී. කෙටුම්පත් කිරීමේ ක්‍රියාවලියට ළමා අපයෝජන වැළැක්වීමේ ක්‍රියාමාර්ග, ළමයින්ට එරෙහි ප්‍රවණ්ඩත්වය සහ ශාරීරික දඬුවම් පිළිබඳ අදහස් විමසීම් ඇතුළත් විය. මෙම අදහස් විමසීමවලට ජාතික ළමා ආරක්ෂක අධිකාරිය, කාන්තා හා ළමා කටයුතු අමාත්‍යාංශය, යුනිසෙෆ්, සර්වෝදය සහ අනෙකුත් සිවිල් සමාජ සංවිධාන ඇතුළත් විය. කෙසේ වෙතත්, ළමා අයිතිවාසිකම් ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමට දේශපාලනික වශයෙන් කැපවීමක් නොමැතිකම හේතුවෙන් ප්‍රගතිය තරමක් මන්දගාමී විය. අනෙකුත් බාධක අතරට COVID-19 නිසා ඇති වූ දේශපාලන අස්ථාවරත්වය සහ අන්තර්ජාලය ඔස්සේ පවත්වන රැස්වීම් සමඟ මුහුණදෙන දුෂ්කරතා ඇතුළත් විය. සමස්තයක් වශයෙන්, සර්වෝදය පවසන පරිදි, වසංගතය හේතු කොට ගෙන පාසල් වැසීම සහ ළමා අපවාර, ළමයින්ට එරෙහි ප්‍රවණ්ඩත්වය සහ ආයතනගත වීම් හි වර්ධනය හේතු කොට ගෙන, ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ළමා අයිතිවාසිකම් කඩවීම් ක්‍රමිකව වර්ධනය වී ඇත. ඉදිරි ක්‍රියාමාර්ගවලදී, ශක්තිමත් පුරවැසි මැදිහත්වීම් සහ ළමා අයිතිවාසිකම් සඳහා රජයේ ප්‍රමුඛත්වය ලබා දීම වෙනුවෙන් උද්දේශන ව්‍යාපාර දියත් කිරීමෙන් මෙම ප්‍රතිපත්ති ක්ෂේත්‍රය තුළ යම් සාර්ථකත්වයක් ළඟ කර ගැනීමට හැකි වනු ඇත.²⁹</p>
--	--

¹ කතුවැකි සටහන: බැඳීම් සංක්ෂිප්ත කිරීම සඳහා කෙටි මාතෘකා ලෙස සංස්කරණය කර තිබිය හැක. බැඳීමවල සම්පූර්ණ විස්තරය සඳහා, කරුණාකර ශ්‍රී ලංකාවේ ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම බලන්න: “ශ්‍රී ලංකා ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම 2019–2021”, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, 2019 අප්‍රේල් 3,

<https://www.opengovpartnership.org/documents/sri-lanka-action-plan-2019-2021/>.

² සුපිලිපන්න බවේ අත්පොත", අල්ලස් හා දූෂණ චෝදනා විමර්ශන කොමිෂන් සභාව, 2019, පිටු. 23-25,

<https://www.ciaboc.gov.lk/images/nap/i.-integrity-eng.pdf> (ප්‍රවේශ වීම - 2021 ඔක්තෝම්බර් 29).

³ වතුමිකා විජේසිංහ සහ සංඛිත ගුණරත්න, ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා, 2021 නොවැම්බර් 15 වැනි දින IRM පර්යේෂක සමඟ සිදුකළ සම්මුඛ සාකච්ඡාව.

⁴ වින්යා ආරියරත්න, සර්වෝදය, IRM පර්යේෂක සමඟ සිදුකළ සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2021 දෙසැම්බර් 21.

⁵ “වෛද්‍ය සැපයුම් අංශය” , සෞඛ්‍ය, පෝෂණ අමාත්‍යාංශය සහ දේශීය ඖෂධ වෛද්‍ය සැපයුම් අංශය, 2021 නොවැම්බර් 5, <https://www.msdc.gov.lk/index.php/31-mismis-expansion-project>.

⁶ වින්යා ආරියරත්න, සර්වෝදය, IRM පර්යේෂක සමඟ සිදුකළ සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2021 දෙසැම්බර් 21.

⁷ වින්යා ආරියරත්න, සර්වෝදය, IRM පර්යේෂක සමඟ සිදුකළ සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2021 දෙසැම්බර් 21.

⁸ “ශ්‍රී ලංකාවේ මන්ද්‍රව්‍යවලට ඇබ්බැහි වූවන් 100,000ක් අතර පාසල් දරුවන්” , කළමිබු ගැසට්, 2021 පෙබරවාරි, <https://colombogazette.com/2021/02/05/school-children-among-100000-drug-addicts-in-sri-lanka/> (ප්‍රවේශවීම - 2021, නොවැම්බර් 11).

⁹ රාධිකා රමීස්, “ කංසා වලින් හඳුනා ගැනීම: ශ්‍රී ලංකාවේ පාසල්වල මන්ද්‍රව්‍ය භාවිතයේ කතාව” , 2018 නොවැම්බර් 6 <https://roar.media/english/life/in-the-know/not-just-pot-brownies-the-story-of-drug-use-in-sri-lankan-schools>.

¹⁰ “GIC මගින් ආවරණය වන රාජ්‍ය සංවිධානවල ලැයිස්තුව”, රජයේ තොරතුරු කේන්ද්‍රය, <https://gic.gov.lk/gic/index.php/en/component/org/> (ප්‍රවේශවීම - 2021 නොවැම්බර් 5).

¹¹ “රාජ්‍ය තොරතුරු කේන්ද්‍රය - GIC 1919 වාර්ෂික වාර්තාව”, රාජ්‍ය තොරතුරු කේන්ද්‍රය, 2013, https://gic.gov.lk/gic/pdf/GIC_Annual_Report_2013.pdf (ප්‍රවේශවීම - 2022 ජනවාරි 24).

¹² “රාජ්‍ය තොරතුරු කේන්ද්‍රය”, රජයේ තොරතුරු කේන්ද්‍රය, <https://gic.gov.lk/gic/> (ප්‍රවේශවීම - 2021 නොවැම්බර් 11).

- ¹³ “ශ්‍රී ලංකා විවෘත දත්ත සංවිතය”, තොරතුරු සහ සන්නිවේදන තාක්ෂණ නියෝජිතායතනය, 2020 පෙබරවාරි 3 යාවත්කාලීන කරන ලද <http://www.data.gov.lk/search/type/dataset> (ප්‍රවේශ වීම 2021 නොවැම්බර් 5).
- ¹⁴ “ශ්‍රී ලංකා ඊ-කෘෂිකාර්මික උපාය මාර්ගය - 2016 ජුනි”, කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුව, https://www.doa.gov.lk/ICC/images/publication/Sri_Lanka_e_agri_strategy_June2016.pdf.
- ¹⁵ ලයනල් විජේසිරි, “කෘෂිකාර්මික අංශයේ අභියෝග සහ ප්‍රතිසංස්කරණ”, 2018 දෙසැම්බර් 16, <http://www.sundayobserver.lk/2018/12/16/thoughts/agriculture-sector-challenges-and-reforms>.
- ¹⁶ “ගොවියා සහ පාරිභෝගිකයා අතර මැදියන්ගෙන් බේරා ගැනීම සඳහා හඳුන්වා දුන් නව තාක්ෂණික යෙදුම”, ව්‍යාපාරික පුවත්, 27 මාර්තු 2021, <https://www.businessnews.lk/2021/03/27/new-technical-application-introduced-to-save-farmer-and-consumer-from-middleman/> (ප්‍ර වේශ වීම - 2021 නොවැම්බර් 11)
- ¹⁷ සයිමන් කෙම්ප්, “ඩිජිටල් 2021: ශ්‍රී ලංකාව”, දත්ත වාර්තාව, 2021 ජනවාරි, <https://datareportal.com/reports/digital-2021-sri-lanka> (ප්‍රවේශ වීම- 2022 ජනවාරි 5)
- ¹⁸ Padmani Mendis (Advisor on Disability and Rehabilitation), correspondence with IRM, December 10, 2021. පද්මණී මෙන්ඩිස්, ආබාධිතභාවය සහ පුනරුත්ථාපනය පිළිබඳ උපදේශක, IRM සමඟ හුවමාරු කරගත් ලිපි, 2021 දෙසැම්බර් 10)
- ¹⁹ “ආබාධිත පුද්ගලයින් සහ සුදුසු නිවසක් හිමිකර ගැනීමට ඔවුන්ට ඇති අයිතිය”, ඩේලි නිව්ස්, 2019 දෙසැම්බර් 7, <https://www.dailynews.lk/2019/12/07/features/205021/disabled-persons-and-their-right-own-suitable-house>.
- ²⁰ “ආබාධිත පුද්ගලයින් සහ සුදුසු නිවසක් හිමිකර ගැනීමට ඔවුන්ට ඇති අයිතිය”, ඩේලි නිව්ස්, 2019 දෙසැම්බර් 7, <https://www.dailynews.lk/2019/12/07/features/205021/disabled-persons-and-their-right-own-suitable-house>.
- ²¹ “ශ්‍රී ලංකාවේ ආපදා අවදානම් අවම කිරීම: තත්ව වාර්තාව 2019”, 2019, <https://www.unisdr.org/files/6823010srilankadrmstatusreport.pdf>.
- ²² ආනන්ද කන්නන්ගර, “ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති පනත ශක්තිමත් කිරීමේ වැදගත්කම”, ඩේලි නිව්ස්, 2021 ඔක්තෝබර් 5, <https://www.dailynews.lk/2021/10/05/business/261031/importance-strengthening-national-environmental-policy-act-stressed>.
- ²³ “ජාතික පරිසර ප්‍රතිපත්තිය 2021 පිළිබඳ මහජන මත විමසීම”, පරිසර අමාත්‍යාංශය, 2021 අගෝස්තු 18 <https://bit.ly/3q14Tf7> (ප්‍රවේශ වීම - 2021 නොවැම්බර් 5).
- ²⁴ “2021 ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති කෙටුම්පත පිළිබඳ විවෘත සංවාදය,” SYLCAN භාරය, <https://www.slycantrust.org/open-dialogue-on-the-draft-national-environmental-policy-2021> (ප්‍රවේශ වීම - 2021 නොවැම්බර් 11).
- ²⁵ හේමන්ති ගුණසේකර, ශ්‍රී ලංකා පළාත් පාලන අධිකාරි සම්මේලනය, IRM පර්යේෂකයා සමඟ හුවමාරු කරගත් ලිපි, 2021 දෙසැම්බර් 14.
- ²⁶ පවතින හපුආරව්වි, “ජාතික ගමනාගමන කොමිෂන් සභාව මගී අවශ්‍යතා පිළිබඳ සමීක්ෂණයක් පවත්වයි”, News 1st, 2020 මැයි 24 <https://www.newsfirst.lk/2020/05/24/national-transport-commission-conducts-survey-on-passenger-requirements/> (ප්‍රවේශ වීම - 2021 නොවැම්බර් 5).
- ²⁷ “ජාතික ගමනාගමන කොමිෂන් සභාව”, ජාතික ගමනාගමන කොමිෂන් සභාව, <https://www.ntc.gov.lk/index.php> (ප්‍රවේශ වීම - 2021 නොවැම්බර් 5).
- ²⁸ “දකුණු ආසියාතික රටවල් හතක ළමා අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ සම්මුතිය ක්‍රියාත්මක කිරීම”, ආයතනගත ළමයින් පිළිබඳ ගවේෂණය සහ 7:1, 2020 න් ඔබ්බට, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2349300319894862> (ප්‍රවේශ වීම -2022 ජනවාරි 7).
- ²⁹ වින්යා ආරියරත්න, සර්වෝදය, IRM පර්යේෂක සමඟ සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2021 දෙසැම්බර් 21.

III. බහු පාර්ශ්වකරුවන්ගේ ක්‍රියාවලිය

3.1 සැලැස්ම ගොඩනැගීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම අතරතුර බහු පාර්ශ්වකරුවන්ගේ ක්‍රියාවලිය

2017 දී විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය හා අදාළ සමස්ත ක්‍රියාවලියේ සෑම අදියරකදීම, සිවිල් සමාජයේ සහභාගිත්වය සහ සම-නිර්මාණ ක්‍රියාවලිය අඛණ්ඩව පවත්වාගෙන යාමට දායක වන, එහි සහභාගිත්ව සහ සම-නිර්මාණ ක්‍රියාවලිය හා අදාළ ප්‍රමිතීන් විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය විසින් සම්මත කරන ලදී. විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය සඳහා සහභාගී වන සියලුම රටවල් මෙම ප්‍රමිතීන්ට අනුව කටයුතු කිරීම අපේක්ෂා කෙරේ. එහි ක්‍රියාකාරී සැලසුම් නිර්මාණය කිරීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ ඒවා ඇගයීමට ලක් කිරීමේ දී අභිලාෂයන්හි සහ සහභාගිත්වයේ ගුණාත්මකභාවය ඉහළ නැංවීමට එකී ප්‍රමිතීන් අරමුණු කරයි.

විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ පාලනය හා සම්බන්ධ වගන්ති තුළින්, එහි ක්‍රියාවලියට අනුව ක්‍රියා කිරීම සඳහා රටක් හෝ ආයතනයක් තමන්ගේ ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම නිර්මාණය කිරීමේදී සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී සපුරාලිය යුතු සහභාගිත්ව සහ සම-නිර්මාණ ක්‍රියාවලියේ අවශ්‍යතා ස්ථාපිත කර ඇත. ශ්‍රී ලංකාව සැබවින්ම විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලියට පටහැනිව ක්‍රියා කර ඇත.¹ ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ශ්‍රී ලංකාව මහජන බලපෑම් සම්බන්ධයෙන් “දැනුවත් කිරීමේ” මට්ටමක් ළඟා කර ගෙන නැත. එමෙන්ම ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණයේ මාර්ගෝපදේශයට අනුකූලව දත්ත ගබඩා කර කළමනාකරණය කරන මාර්ගගත පද්ධතියක් ප්‍රකාශයට පත් කර නැත.²

ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සැලසුම් කිරීම සහ එය ක්‍රියාත්මක කිරීම පුරාවට සම-නිර්මාණ සහ සහභාගිත්ව ක්‍රියාවලිය හා අදාළ ප්‍රමිතීන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ කාර්ය සාධනය පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණයක් සඳහා කරුණාකර 3.2 කොටස බලන්න.

වගුව [3.2]: මහජන බලපෑමේ මට්ටම

ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය විසින් මහජන සහභාගිත්වය සඳහා වූ ජාත්‍යන්තර සංගමයේ (IAP2) “සහභාගිත්ව වර්ණාවලිය” විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය තුළ භාවිතා කිරීමට සුදුසු ආකාරයට සකස් කර ඇත.³ විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව සාරය තුළ, බොහෝ රටවල් “සහයෝගීව කටයුතු කිරීමට” උත්සාහ ගත යුතුය.

මහජන සහභාගීත්වයේ මට්ටම		ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ගොඩනගන අතරතුර	ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කරන අතරතුර
සවිබල ගැන්වීම	රජය තීරණ ගැනීමේ බලය මහජන නියෝජිතයන්ට පවරා ඇත.		
සහයෝගීව ක්‍රියා කිරීම	පුනරාවර්තන සංවාදයක් පැවති අතර සැලසුම් සකස් කිරීම සඳහා මහජනතාව උදවු කර ඇත.	✓	
මැදිහත්වීම	මහජන අදහස් සලකා බලන ආකාරය පිළිබඳව රජය විසින් ප්‍රතිපෝෂණ ලබා දී ඇත.		
අදහස් විමසීම	මහජනතාවට තම අදහස් ඉදිරිපත් කිරීමට හැකිව ඇත.		
දැනුවත් කිරීම	රජය විසින් ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම පිළිබඳ තොරතුරු ජනතාව වෙත ලබා දී ඇත.		
අදහස් විමසීමක් සිදුකර නැත	අදහස් විමසීමක් සිදුකර නැත		✓

සැලැස්ම ගොඩනැගෙන අතරතුර බහු පාර්ශ්වකරුවන්ගේ ක්‍රියාවලිය

සම- නිර්මාණ ක්‍රියාවලිය මෙහෙයවනු ලැබුවේ රජයේ සම්බන්ධතා කේන්ද්‍රය වන ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලය සහ සිවිල් සමාජ සම්බන්ධතා කේන්ද්‍රස්ථානය වූ ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා විසිනි. පළමු ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ අවසන් අදියරේදී, ජාතික ප්‍රතිසංස්කරණ ක්‍රියාමාර්ග මෙහෙයවිය හැකි අමාත්‍යාංශයක් තෝරා ගැනීම සඳහා සිවිල් සමාජ සංවිධාන විසින් කරන ලද ඉල්ලීමට ප්‍රතිචාර දක්වමින් විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලියේ වගකීම විදේශ කටයුතු අමාත්‍යාංශයේ සිට ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලය වෙත පවරන ලදී. ට්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ආයතනය පවසන පරිදි, ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලයෙන් ලැබෙන ආරාධනා හෝ වක්‍රලේඛවලට වඩාත් කැමැත්තෙන් සහ සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීමට කැමැත්තක් දක්වන අමාත්‍යාංශ හා එක්ව, කැඳවුම්කරුවෙකු ලෙස ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලය එහි කාර්යභාරය මැනවින් ඉටුකර ඇති බවයි.⁴

පෙර පැවති ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට වඩා මෙම ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ගොඩනැගීමේදී රජය සහ සිවිල් සමාජය අතර සහයෝගීතාවන් සඳහා විශාල අවස්ථා ලබා දී ඇත. ක්‍රියාත්මක කිරීම හා අදාළ ආයතනවල නිසි දායකත්වයකින් තොරව සිවිල් සමාජ සංවිධාන විසින් පළමු ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සකස් කරන ලද අතර, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය සම්බන්ධයෙන් වගකීම දැරූ විදේශ කටයුතු අමාත්‍යාංශයේ හිටපු නායකත්වය වෙත එය ඉදිරිපත් කර ඇත. පසුව එම සැලැස්ම කැබිනට් මණ්ඩලය හරහා සංශෝධන

කිහිපයක් සමඟ සම්මත විය. ඊට සාපේක්ෂව, මහජන ප්‍රතිපෝෂණ සහ යෙදවුම් සැලකිල්ලට ගනිමින් අදාළ අමාත්‍යාංශ මෙන්ම සිවිල් සංවිධානවල සහභාගිත්වයෙන් දෙවන ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සකස් කරන ලදී. OGP ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ දැනුවත්භාවය ඉහළ නැංවීමට සහ පළාත් මට්ටමින් අදහස් විමසීම සඳහා ඔවුන්ගේ සහභාගිත්වය දිරිමත් කිරීමට කේන්ද්‍රස්ථානය සහාය විය.⁵

ශ්‍රී ලංකාවේ සෑම පළාතකම සිදුකරන ලද අදහස් විමසීම්වලින් පැන නැඟුණු ගැටළු මත පදනම්ව බැඳීම හා අදාළ ක්‍රියාමාර්ග සැලසුම් කෙරිණ. අදහස් විමසීමේ සාකච්ඡා නවයට රජය, සිවිල් සමාජය සහ අනෙකුත් පාර්ශවකරුවන් ඇතුළත් විය. රාජ්‍ය කේන්ද්‍රස්ථානය මෙම අදහස් විමසීම් සඳහා ආරාධනා පත් නිකුත් කර ඒවා පවත්වන ස්ථාන සඳහා අවශ්‍ය ආරක්ෂාව සලසන ලද අතර ඉන් හතකට ඔවුන් ද සහභාගී විය. තුන්වන පාර්ශ්ව විශේෂඥයෙකු කැඳවුම්කරුවෙකු ලෙස සම්බන්ධ කර ගනිමින්, මෙම අදහස් විමසීම් ශ්‍රී ලංකාව සඳහා නව ක්‍රමවේදයක් අනුගමනය කරන ලදී.

මෙම ප්‍රවේශය සහයෝගිත්ව වින්තනයට සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම හා සම්බන්ධ ආයතනවලින් වැඩි දායකත්වයක් ලබා ගැනීමට දායක විය.⁶ ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාලය 2019-2021 දක්වා මාරු කිරීම නිසා ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම වසරකින් ප්‍රමාද වූ බැවින්, කාලය සීමා සහිත වීම හේතු කොට ගෙන පළාත් මට්ටමින් තහවුරු කිරීමේ අදහස් විමසීම් සාකච්ඡා කිසිවක් නොපැවැත්විණ. අදහස් විමසීම් සාකච්ඡා නවයෙන් පසු පවත්වන ලද රැස්වීම්, ප්‍රධාන වශයෙන් බැඳීමේ විශේෂ සන්ධිස්ථාන ගොඩනැගීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කරන ලදී. මෙම ක්‍රියාවලිය ආරම්භ වූයේ අදාළ සියලුම රජයේ ආයතන සහ සිවිල් සමාජ සංවිධානවල සහභාගිත්වයෙන් පෙර ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ඇගයීමට ලක් කිරීමෙන් අනතුරුවය. සිවිල් සමාජ සංවිධාන සහ අමාත්‍යාංශ පාර්ශවකරුවන් එක් එක් බැඳීම් හා අදාළ සම- නිර්මාණ ක්‍රියාවලියට සහ ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳ අවසන් තීරණ ගැනීමට සහයෝගය දැක්වීය. ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම පසුව මහජන අදහස් ලබා ගැනීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ වෙබ් අඩවියේ ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද අතර ඒ සඳහා ලැබුණු ප්‍රතිපෝෂණ ද එයට ඇතුළත් කරන ලදී.⁷ 2019 ජනවාරි මාසයේදී, හිටපු ජනාධිපතිවරයා විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද දෙවන ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමට අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසින් අනුමැතිය ලබා දෙන ලදී.⁸

ක්‍රියාත්මක කිරීම අතරතුර බහු පාර්ශ්වකරුවන්ගේ ක්‍රියාවලිය

ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාලපරිච්ඡේදයේ පළමු කාර්තුව තුළ අදාළ රාජ්‍ය ආයතන ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කටයුතු ආරම්භ කළ අතර ඔවුන්ගේ පළමු කාර්තුමය නියාමනය සහ ඇගයීම් වාර්තා ඉදිරිපත් කරන ලදී. කෙසේ වෙතත්, 2019 නොවැම්බරයේ පැවති ජනාධිපතිවරණයෙන් පසු, රාජ්‍ය ආයතන පැත්තෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්පූර්ණයෙන්ම පාහේ නතර විය. නව රජය විවෘත රාජ්‍ය ක්‍රියාවලිය ක්‍රියාත්මක කිරීමට ප්‍රමුඛත්වය ලබා නොදුන් අතර, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලිය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා කේන්ද්‍රස්ථානයක් ද ස්ථාපිත කළේ නැත. ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සම්බන්ධයෙන් සාකච්ඡා පැවැත්වීමට බොහෝ සිවිල් සමාජ විසින් කරන ලද ඉල්ලීම්වලට ද ඔවුන් කිසිදු ප්‍රතිචාරයක් නොදැක්වීය. ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධයෙන් අවම

ප්‍රගතියක් පෙන්වුම් කළ අතර, ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ පැවැත්ම පිළිබඳ රජයේ දැනුවත්භාවය ද අඩු මට්ටමක විය. සිවිල් සමාජයේ ඇතැම් අංශ ස්වාධීනව බැඳීම හා අදාළ යම් යම් සන්ධිස්ථාන ක්‍රියාවට නංවා ඇත.⁹

¹ ක්‍රියාවලියට පටහැනිව ක්‍රියා කිරීම - (1) ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ගොඩනගන අතරතුර “ සම්බන්ධවීම” හෝ ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කරන අතර තුර “දැනුවත්කිරීම, ශ්‍රී ලංකාව සපුරා නැත (2) IRM මාර්ගෝපදේශයට අනුකූලව ජාතික OGP වෙබ් අඩවියේ/ වෙබ් පිටුවේ ලේඛන ගබඩාවක් නිර්මාණය කිරීම, ලේඛන එකතු කිරීම සහ ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට රජය අපොහොසත් විය.

² “මාර්ගගත ලේඛන ගබඩා සඳහා IRM මාර්ගෝපදේශය” , විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, 2020 මාර්තු,

<https://www.opengovpartnership.org/documents/irm-guidance-for-online-repositories/>.

³ "IAP2 හි මහජන සහභාගීත්ව වර්ණාවලිය", IAP2, 2014,

https://cdn.ymaws.com/www.iap2.org/resource/resmgr/pillars/Spectrum_8.5x11_Print.pdf

⁴ වතුමිකා විජේසිංහ, වැඩසටහන් නිලධාරී - විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, ප්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා, IRM පර්යේෂක විසින් පවත්වන ලද සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2020 ඔක්තෝබර් 7.

⁵ වතුමිකා විජේසිංහ, වැඩසටහන් නිලධාරී - විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, ප්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා, IRM පර්යේෂක විසින් පවත්වන ලද සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2020 ඔක්තෝබර් 7.

⁶ වතුමිකා විජේසිංහ, වැඩසටහන් නිලධාරී - විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, ප්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා, IRM පර්යේෂක විසින් පවත්වන ලද සම්මුඛ සාකච්ඡාව, 2020 ඔක්තෝබර් 7.

⁷ සංඛ්‍යා ගුණරත්න, නියෝජ්‍ය විධායක අධ්‍යක්ෂ, ජ්‍යෙෂ්ඨ වැඩසටහන් කළමනාකාර- ප්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා.

⁸ "2019.01.22 දින පැවති අමාත්‍ය මණ්ඩල රැස්වීමේදී අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසින් ගනු ලැබූ තීරණ", news.lk, 2019 ජනවාරි 23, <https://www.news.lk/cabinet-decusions/item/23866-decisions-taken-by-the-cabinet-of-ministers-at-its-meeting-held-on-22-01-2019>.

⁹ වතුමිකා විජේසිංහ සහ සංඛ්‍යා ගුණරත්න, ප්‍රාන්ස්පේරන්සි ඉන්ටර්නැෂනල් ශ්‍රී ලංකා, 2021 නොවැම්බර් 15 වැනි දින IRM පර්යේෂක සමඟ සිදුකළ සම්මුඛ සාකච්ඡාව.

3.2 ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම අතරතුර ශ්‍රී ලංකාවේ කාර්ය සාධනය පිළිබඳ දළ විශ්ලේෂණය

මූලික කරුණු :

කොළ පාට = ප්‍රමිතිය සපුරාලයි

කහපාට = ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවතී (මෙම ප්‍රමිතිය සපුරාලීමට පියවර ගෙන ඇත, නමුත් ප්‍රමිතිය සපුරා නොමැත)

රතු පාට = ක්‍රියාත්මක වීම පිළිබඳ පිළිබඳ සාක්ෂි නොමැත

බහු පාර්ශවකරුවන්ගේ සංසදය	ගොඩනගන අතරතුර	ක්‍රියාත්මක කරන අතරතුර
1a. සංසදය පිහිටුවා ඇත: රජය සහ සිවිල් සමාජ සංවිධානවල නියෝජිතයින්ගෙන් සමන්විත බහු පාර්ශවකරුවන්ගේ සංසදය ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ සංවර්ධනය අධීක්ෂණය කරන ලදී. ක්‍රියාත්මක කරන කාලය අතරතුර එය අක්‍රිය වී ඇත.	කොළ පාට	රතු පාට
1b. නිත්‍යතාව: මාස හයක පමණ කාලයක් තුළ පැවති සම-නිර්මාණ ක්‍රියාවලියේදී සංසදය කිහිප වතාවක් එක් රැස් වූ අතර ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාල සීමාව තුළදී ඔවුන් හමු නොවීය.	කහ පාට	රතු පාට
1c. සහයෝගිත්ව විධි විධාන ගොඩනැගීම: සංසදයේ සාමාජිකයින් ඒකාබද්ධව එහි වගකීම්, සාමාජිකත්වය සහ පාලන ව්‍යුහය ගොඩනගන බවට සාක්ෂි ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය විසින් හඳුනා ගෙන නැත.	රතු පාට	පිළිතුරක් නැත
1d. මහජන නියෝග : සංසදයේ වගකීම්, සාමාජිකත්වය සහ පාලන ව්‍යුහය පිළිබඳ තොරතුරු ජාතික විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව වෙබ් අඩවියේ ඇතුළත් වී නොතිබුණි.	රතු	රතු
2a. බහු පාර්ශවකරුවන්: මෙම සංසදයට රාජ්‍ය මෙන්ම රාජ්‍ය නොවන නියෝජිතයන් ඇතුළත්ව ඇත.	කොළ	රතු
2b. සමානත්වය: රාජ්‍ය සහ රාජ්‍ය නොවන පාර්ශවකරුවන් සමාන සංඛ්‍යාවක් සම්බන්ධ වූ නමුත් තීරණ ගැනීමේ බලය සමබර නොවීය.	කහ	රතු
2c. විනිවිදභාවය පිළිබඳ තේරීම්: සංසදයේ රාජ්‍ය නොවන සාමාජිකයින් සාධාරණ සහ විනිවිද පෙනෙන ක්‍රියාවලියක් හරහා තෝරා ගත්තේ ද යන්න පිළිබඳව ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය සාක්ෂි හඳුනාගෙන නැත.	රතු	පිළිතුරක් නැත

<p>2d. ඉහළ මට්ටමේ රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ නියෝජනය: අමාත්‍යාංශයේ ලේකම්වරයා හෝ අතිරේක ලේකම්වරයාගේ සහභාගිත්වය ඇතුළුව, එම සංසදයට ඉහළ මට්ටමේ රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ නියෝජනය ඇතුළත්ව ඇත. ක්‍රියාත්මක කරන අතරතුර රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ සහභාගිත්වය ඇනහිට ඇත.</p>	කොළ	රතු
<p>3a. විවෘතභාවය: සැලසුම් සකස් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය අතරතුර සිවිල් සමාජ සංවිධාන සහ අනෙකුත් පාර්ශවකරුවන්ගේ මත විමසුම් ඇතුළත් අදහස් විමසීමේ සාකච්ඡා දිස්ත්‍රික්ක නවයක පවත්වන ලදී. ක්‍රියාත්මක කරන අතරතුර, ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධයෙන් සාකච්ඡා කිරීමට සංසදය රැස්වූයේ හෝ කිසිදු සිවිල් සමාජයකින් සහ සංසදයෙන් පිටත වෙනත් බාහිර පාර්ශවකරුවන්ගෙන් අදහස් සහ නියෝජනයක් පිළිගෙන නැත.</p>	කොළ	රතු
<p>3b. දුරස්ථ සහභාගිත්වය: ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය විසින් දුරස්ථ සහභාගිත්වය සඳහා ඇති අවස්ථා පිළිබඳ සාක්ෂි හඳුනාගෙන නැත.</p>	රතු	රතු
<p>3c. සටහන් තබා ගැනීම: යම් ගැටළුක් ඇති විට පෙර ඒ සම්බන්ධයෙන් සාකච්ඡා කිරීම සහ එහි තීරණ, ක්‍රියාකාරකම් සහ ප්‍රතිඵල පිළිබඳව සියලුම රාජ්‍ය සහ සිවිල් සමාජ පාර්ශවකරුවන්ට නැවත වාර්තා කිරීම විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව සංසදය විසින් සිදුකර නැත.</p>	රතු	රතු

ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ගොඩනැගීම ¹		
<p>4a. ක්‍රියාවලියේ විනිවිදභාවය: විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලිය සඳහා ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලයේ වෙබ් අඩවියේ පිටුවක් වෙන් කර ඇති නමුත් එහි ප්‍රගතිය පිළිබඳ පිටුව යාවත්කාලීන කර නොමැත.²</p>	රතු	
<p>4b. කල්තියා ලේඛනගත කිරීම: ක්‍රියාවලියේ සෑම අදියරකටම සහභාගී වීමට පාර්ශවකරුවන් දැනුවත් කර සුදානම් කර ඇති බව සහතික වීම සඳහා, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය පිළිබඳ තොරතුරු, සංසදය විසින් පාර්ශවකරුවන් සමඟ කල් ඇතුළු බෙදාගත් බවට සාක්ෂි ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය විසින් හඳුනා ගෙන නැත.</p>	රතු	
<p>4c. දැනුවත්භාවය ඉහළ නැංවීම : සැලසුම් සකස් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය අතරතුර, විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලිය පිළිබඳව දැනුවත් කිරීම සඳහා අදාළ පාර්ශවකරුවන් සමඟ සම්බන්ධ වීම සහ ඔවුන්ගේ දැනුවත්භාවය ඉහළ නැංවීම සඳහා ක්‍රියාකාරකම් සිදු කර ඇත.</p>	කහ	

<p>4d. සන්නිවේදන ජාල : සැලසුම් සකස් කිරීමේ ක්‍රියාවලියට අදහස් ඉදිරිපත් කිරීම පහසු කිරීම සඳහා විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ වෙබ් අඩවිය විද්‍යුත් තැපැල් ලිපිනයක් ඇතුළත් කර ඇති අතර, දෙවන ජාතික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ගොඩනැගීමේදී රැස්වීම් කිහිපයක් පවත්වන ලදී. ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කරන අතරතුර රජය සහ සිවිල් සමාජය අතර සෘජු සන්නිවේදනය අඛණ්ඩව සිදුවී නැත.</p>	<p>කහ</p>
<p>4e. තාර්කික ප්‍රතිචාර දැක්වීම: සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය ආරම්භයේදී මහජන අදහස් විමසීමේ සාකච්ඡා පැවති නමුත් රජය මහජන අදහස් සඳහා ප්‍රමාණවත් තාර්කික ප්‍රතිචාරයක් ප්‍රකාශයට පත් කර නැත.</p>	<p>කහ</p>
<p>4f. මාර්ගගත ලේඛන ගබඩාව: රජය ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණයේ මාර්ගෝපදේශයට අනුකූලව ජාතික රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව වෙබ් අඩවියේ මාර්ගගත ලේඛන ගබඩාවක් ප්‍රකාශයට පත් කර නැත.</p>	<p>රතු</p>

<p>ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම³</p>	
<p>5a. ක්‍රියාවලියේ විනිවිදභාවය: විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලිය සඳහා ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලයේ වෙබ් අඩවියේ පිටුවක් වෙන් කර ඇති නමුත් බැඳීමවල ප්‍රගතිය එහි යාවත්කාලීන කර නොමැත. ස්වයං ඇගයුම් වාර්තාවක් ද ප්‍රකාශයට පත් කර නැත.⁴</p>	<p>රතු</p>
<p>5b. සන්නිවේදන ජාල: ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී රජය සහ සිවිල් සමාජය අතර සෘජු සන්නිවේදනය නතරව ඇත .</p>	<p>රතු</p>
<p>5c. සිවිල් සමාජය සමඟ එක්ව කටයුතු කිරීම: ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී රජය සිවිල් සමාජය සමඟ සම්බන්ධ වී නැත.</p>	<p>රතු</p>
<p>5d. ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය සමඟ සහයෝගීතාවය: ශ්‍රී ලංකාවේ වත්මන් රජය විසින් විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලිය නැවත ආරම්භ කිරීමට තවමත් පියවර ගෙන නොමැති නිසාත්, ක්‍රියාත්මක කිරීමේ නියෝජිත ආයතන තුළ විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව ක්‍රියාවලිය පවත්වා ගෙන යාම සඳහා සම්බන්ධතා මධ්‍යස්ථානයක් හෝ මධ්‍යස්ථාන නොතිබුණ බැවින් ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය විසින් මෙම ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සඳහා සැලසුම් වාර්තාවක් වෙන වෙනම ප්‍රකාශයට පත් කර නැත.</p>	<p>ඉපිළිතුරක්</p>
<p>5e බහුපාර්ශවකරුවන්ගේ සංසදයේ දායකත්වය: බහු පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සංසදය ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම</p>	<p>රතු</p>

<p>වැඩිදියුණු කරන්නේ කෙසේද යන්න පිළිබඳව නියාමනය කර හෝ සාකච්ඡා කර නැත.</p>	
<p>5f ස්වයං ඇගයුම් වාර්තාව සම්බන්ධයෙන් බහුපාර්ශවකරුවන්ගේ සංසදයේ දායකත්වය : රජය වාර අවසාන ස්වයං ඇගයුම් වාර්තාවක් ඉදිරිපත් කර නැත.</p>	<p>රතු</p>
<p>5g. මාර්ගගත ලේඛන ගබඩාව: රජය ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණයේ මාර්ගෝපදේශයට අනුකූලව, ජාතික විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව වෙබ් අඩවියේ මාර්ගගත ලේඛන ගබඩාවක් ප්‍රකාශයට පත් කර නැත.</p>	<p>රතු</p>

¹ කතෘ සටහන: පෙර සැලසුම් වාර්තාවල ක්‍රියාකාරී සැලසුම් හි වර්ධනය පිළිබඳ වගුව හා සසඳන විට, මෙම දෙමුහුන් වාර්තාවේ අනුකූලතාව පවත්වාගෙන යාම සඳහා මෙම වගුව නැවත අංකනය කර ඇත. අභ්‍යන්තර අරමුණු සඳහා එක් එක් අයිතම අංකනය කර ඇත.

² “විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය”, ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලය <https://www.presidentsoffice.gov.lk/index.php/ogp/> (ප්‍රවේශ වීම - 2022 ජනවාරි 28).

³ කතෘ සටහන: සංක්‍රාන්ති ප්‍රතිඵල ඇතුළත් පෙර වාර්තාවල ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගු හා සසඳන විට, මෙහි ඇතුළත් වගුව මෙම දෙමුහුන් වාර්තාවේ අනුකූලතාව සඳහා නැවත අංකනය කර ඇත. අභ්‍යන්තර අරමුණු සඳහා එක් එක් අයිතම අංකනය කර ඇත.

⁴ “විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය,” ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලය <https://www.presidentsoffice.gov.lk/index.php/ogp/> (ප්‍රවේශ වීම - 2022 ජනවාරි 28).

IV. ක්‍රමවේදය සහ මූලාශ්‍ර

ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය පිළිබඳ පර්යේෂණයේදී භාවිතා කරන ලද දර්ශක සහ ක්‍රමවේදය එහි ක්‍රියා පටිපාටි ඇතුළත් අත්පොතෙහි ඇතුළත් කර ඇත.¹ ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය විසින් තක්සේරු කරන ලද ප්‍රධාන දර්ශක පහත සාරාංශ ගත කර ඇත:

- සත්‍යාන්තරණය කළ හැකි බව :
 - “ඔව්” ඇගයීමට ලක් කිරීමට තරම් විශේෂී: ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ දක්වා ඇති පරිදි, ප්‍රකාශ කර ඇති අරමුණු සහ යෝජනා කර ඇති ක්‍රියාවන් ප්‍රමාණවත් ලෙස පැහැදිලි වන අතර, ක්‍රියාත්මක කිරීම අගය කිරීම සඳහා විෂය මූලිකව සත්‍යාන්තරණය කළ හැකි ක්‍රියාකාරකම් ඇතුළත් කර ඇත.
 - "නැත" ඇගයීමට තරම් විශේෂී නොවේ: ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ දක්වා ඇති පරිදි ප්‍රකාශ කර ඇති අරමුණු සහ යෝජිත ක්‍රියාවන්හි පැහැදිලි බවක් නොමැති අතර ක්‍රියාත්මක කිරීම අගය කිරීම සඳහා සත්‍යාන්තරණය කළ හැකි, පැහැදිලි ක්‍රියාකාරකම් ඇතුළත් නොවේ.
 - සත්‍යාන්තරණය කළ නොහැකි බැඳීම " ඇගයීමට ලක් කළ නොහැක" ලෙස සලකනු ලබන අතර, වැඩිදුර ඇගයුමක් සිදු නොකෙරේ.

- විවෘත රාජ්‍යයේ අගයන්ට ඇති අදාළත්වය:

මෙම විවලාස විවෘත රාජ්‍ය අගයන් සම්බන්ධයෙන් බැඳීමේ අදාළත්වය ඇගයීමට ලක් කරයි. ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ දක්වා ඇති පරිදි බැඳීම් පාඨය පරීක්ෂාකාරීව කියවීම මත පදනම්ව, අදාළත්වය තීරණය කිරීම සඳහා මහ පෙන්වන ප්‍රශ්න වනුයේ:

 - තොරතුරු සඳහා ප්‍රවේශය: රජය වඩාත් තොරතුරු හෙළිදරව් කරන්නේ ද හෝ මහජනතාවට හෙළිදරව් කරන ලද තොරතුරුවල ගුණාත්මක භාවය වැඩි දියුණු කරන්නේද?
 - පුරවැසි සහභාගීත්වය: රජය විසින් මහජනතාවට තීරණ හෝ ප්‍රතිපත්ති දැනුම් දීමට හෝ ඒ සඳහා බලපෑම් කිරීමට අවස්ථා හෝ හැකියාවන් නිර්මාණය කරන්නේ හෝ ඒවා වැඩිදියුණු කරන්නේ ද?
 - මහජන වගවීම: නිලධාරීන් තමන්ගේ ක්‍රියාවන්ට වගකිව යුතු බවට මහජනතාවට අවබෝධ කරදෙන අවස්ථා රජය විසින් නිර්මාණය කරන්නේ ද හෝ ඒවැනි අවස්ථා වැඩිදියුණු කරන්නේ ද?
 - විනිවිදභාවය සහ වගවීම සඳහා තාක්ෂණය සහ නවෝත්පාදනය: විනිවිදභාවය හෝ වගවීම ඉදිරියට ගෙන යාම සඳහා තාක්ෂණික නවෝත්පාදනයන් අනෙකුත් විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරීත්ව අගයන් තුනෙන් එකක් සමඟ ඒකාබද්ධව භාවිතා කරයිද?

- අනාගත බලපෑම ලේඛනගත කළ ආකාරයට බැඳීම සම්පූර්ණ කළහොත් මෙම විචල්‍යය අනාගත බලපෑම ඇගයීමට ලක් කරයි. ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණයේ පර්යේෂකයා ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ අන්තර්ගතය පහත සඳහන් කාරණා සඳහා භාවිතා කරයි:
 - සමාජ, ආර්ථික, දේශපාලනික හෝ පාරිසරික ගැටලුව හඳුනා ගැනීම;
 - ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ආරම්භයේ පවතින තත්ත්වය ස්ථාපිත කිරීමට ; හා
 - බැඳීම, ක්‍රියාවට නැංවුවහොත්, කාර්ය සාධනයට සහ ගැටලුව විසඳීම සඳහා එය කෙතරම් දුරට බලපාන්නේ ද යන්න ඇගයීමට.
- අවසන් කිරීම: මෙම විචල්‍යය විසින් බැඳීම ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ එහි ප්‍රගතිය ඇගයීමට ලක්කිරීම සිදුකරනු ඇත. ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සම්පූර්ණයෙන් ක්‍රියාත්මක වුවාට පසු මෙම විචල්‍යය ඇගයීමට ලක් කරනු ලැබේ. එක් එක් වගකීම සඳහා, මෙම විචල්‍යය ඇගයීමට ලක් කරනු ලබන්නේ: කිසිදු සාක්ෂියක් නොමැත, ආරම්භ කර නොමැත, සීමා සහිත, සැලකිය යුතු හෝ අවසන් කර ඇත ලෙසය.
- එය විවෘත රාජ්‍යයක් ද?: මෙම විචල්‍යය නිමැවුම් සහ ක්‍රියාකාරකම් මැනීමෙන් ඔබ්බට ගොස් බැඳීම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වයේ අගයන්ට අදාළ ක්ෂේත්‍රවල රජයේ භාවිතයන්හි වෙනස්කම් සිදුව ඇති ආකාරය දෙස බැලීමට උත්සාහ කරයි. ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්පූර්ණයෙන් ම අවසන් වූ පසු මෙම විචල්‍යය ඇගයීමට ලක් කෙරේ. මෙම විචල්‍යය තක්සේරු කරනු ලබන්නේ: වෙනස් වී නැත, ආසන්න වශයෙන්, ඉතා විශාල වශයෙන් හෝ කැපී පෙනෙන ලෙස ය.

මෙම වාර්තාවෙන් ඉස්මතු කර දක්වන්නේ බොහෝ අපේක්ෂා සහගත හෝ ශක්තිමත් සැලසුමක් ඇති, හෝ පැහැදිලි බවක් සහ/හෝ බොහෝ අපේක්ෂා සහගත බවක් නොමැති නමුත් රජයේ භාවිතයන්හි "මූලික " හෝ "කැපී පෙනෙන" වෙනස්කම් සමඟ සාර්ථකව ක්‍රියාත්මක කළ බැඳීම් හි ප්‍රතිඵල කෙරෙහි ය.

මෙම ඇගයුම සවිනී ද ෆොන්සේකා සමඟ සහයෝගයෙන් ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය විසින් සකස් කරන ලද අතර ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණයේ ජාත්‍යන්තර විශේෂඥ මණ්ඩලය (IEP) විසින් අධීක්ෂණය කරන ලදී. ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණය පිළිබඳ වැඩි විස්තර සඳහා **මෙහි ඇතුළත්** විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්ව වෙබ් අඩවියේ **“About IRM”** නම් වූ කොටස බලන්න.

¹ “ස්වාධීන වාර්තාකරණ යාන්ත්‍රණයේ ක්‍රියා පටිපාටි පිළිබඳ අත්පොත,” විවෘත රාජ්‍ය හවුල්කාරිත්වය, <https://www.opengovpartnership.org/documents/irm-procedures-manual>